

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav Politologie

Diplomová práce

Bc. Jan Málek

**POSTOJE ČESKÉ REPUBLIKY
K BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ DIMENZI
EU: HODNOCENÍ A PERSPEKTIVY**

The Attitudes of the Czech Republic towards the Security and Defence
Dimension of the European Union: The Assessments and Perspectives

2012

vedoucí práce: PhDr. Jan Jireš

Rád bych na tomto místě poděkoval Bohu, své rodině a všem svým blízkým a přátelům, za to, že mi byli oporou při psaní této práce. V neposlední řadě patří můj velký dík PhDr. Janu Jirešovi za jeho cenné rady, doporučení a komentáře, které mi ochotně poskytl při vedení této práce.

J.M.

„Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.“

V dne.....

podpis

Anotace:

Práce je případovou studií, která se zabývá postojem České Republiky k bezpečnostní a obranné dimenzi Evropské unie. Zaměřuje se na kontext Evropské bezpečnostní a obranné politiky EU. Předkládá podrobný vhled do systému tvořeného evropskými institucemi, jejich pravomocemi a rozhodnutími na straně jedné a členskými státy na straně druhé. V rámci tohoto kontextu formuluje čtyři hlavní problémy, kterými se evropská bezpečnostní a obranná politika projevuje v bezpečnostní politice členských států. Na nejvýraznější z těchto problémů se text zaměřuje a zkoumá, zda a jak se tyto problémy projevují v postojích definovaných aktérů české bezpečnostní politiky.

Klíčová slova: Evropská unie, Společná bezpečnostní a obranná politika, Česká republika, bezpečnostní politika

Abstract:

The work is a case study that focuses on the attitude of the Czech Republic towards security and defence dimension of the European Union. It focuses on the context of European security and defence policy. It gives a detailed insight into the system formed by the European institutions, their powers and decisions on the one hand and Member States on the other. Within this context, formulates four major issues that the European security and defence policy reflected in the security policy of the Member States. The study focuses and examines the most significant of these problems, and probes whether and how these problems appear in the attitudes of the actors of the Czech security policy.

Key words: European Union, Common Security and Defence Policy, Czech Republic, security policy

OBSAH

1. Úvod	11
1.1. Hledání vhodné metodologie	12
1.1.1. Diskursivní analýza	12
1.1.2. Odmítnutí diskursivní analýzy	12
1.1.3. Historický přístup	13
1.2. Použitá metodologie	14
1.2.1. Identifikace metodologie s předmětem výzkumu	16
1.2.2. Výzkumné otázky	18
2. Kontext Evropské bezpečnostní a obranné politiky	20
2.1. Vznik a vývoj EBOP	20
2.1.1. Od Amsterdamu k Nice	20
2.1.2. Summit v Kolíně nad Rýnem	21
2.1.3. Summit v Helsinkách	22
2.1.4. Základní cíl (Headline goal 2010)	22
2.2. Vztah EBOP a NATO	23
2.2.1. Geneze vzájemného vztahu	23
2.2.2. Aspekty vzájemné spolupráce	26
2.3. Instituce EBOP	28
2.3.1. Evropská rada	28
2.3.2. Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy (GAERC)	29
2.3.3. Politický a bezpečnostní výbor	30
2.3.4. Vojenský výbor EU	31
2.3.5. Politicko-vojenská skupina (PMG)	32
2.3.6. Výbor pro civilní a krizový management (CIVCOM)	32
2.3.7. Poradní skupina pro zahraniční vztahy (RELEX)	33
2.4. Lisabonská smlouva a instituce EBOP	33
2.4.1. Nové instituce	34

2.4.2.	Permanentní strukturovaná spolupráce	35
2.4.3.	Klauzule Solidarity	35
2.5.	Proces přijímání rozhodnutí.....	36
2.6.	Evropská bezpečnostní strategie.....	37
2.6.1.	Výzvy.....	38
2.6.2.	Hlavní hrozby	38
2.6.3.	Evropská odpověď na bezpečnostní hrozby	39
2.6.4.	Prvky strategie.....	40
2.6.5.	Dopady strategie dovnitř unie	40
2.6.6.	Zpráva o provádění EBS.....	41
2.6.7.	Hodnocení EBS.....	42
2.6.8.	Hodnocení hrozeb	42
2.7.	Implikace EBOP v perspektivě členského státu.....	44
3.	Analýza českého postoje	47
3.1.	Postoje aktérů v debatě o vztahu EU a NATO.....	48
3.1.1.	Vývoj českého postoje ke vztahu EU a NATO v letech 2004 - 2011 - aktér vláda	48
3.1.2.	České předsednictví.....	50
3.1.3.	Vztah mezi MZV a MO	51
3.1.4.	Shrnutí.....	52
3.2.	Vývoj českého postoje ke vztahu EU a NATO - aktér politické strany.....	52
3.2.1.	ODS	53
3.2.2.	ČSSD	54
3.2.3.	KDU-ČSL	56
3.2.4.	KSČM.....	58
3.2.5.	Shrnutí.....	59
3.3.	Odraz evropské bezpečnostní strategie v českých bezpečnostních dokumentech	60
3.3.1.	Bezpečnostní strategie	61

3.3.2.	Koncepce zahraniční politiky ČR.....	62
3.3.3.	Bílá kniha o obraně	63
3.3.4.	Vojenská strategie	64
3.4.	Fungování EBOP po Lisabonské smlouvě v perspektivě české debaty.....	64
4.	Závěr.....	66
5.	Literatura	68

SEZNAM ZKRATEK:

ASEAN	- Sdružení států jihovýchodní Asie
CIVCOM	- Výbor pro civilní a krizový management
CMPD	- Ředitelství krizového managementu a plánování
COREPER	- Výbor stálých zástupců
CPCC	- Civilní prováděcí a řídicí kapacita
ČR	- Česká republika
ČSSD	- Česká strana sociálně demokratická
EBOP	- Evropská bezpečnostní a obranná politika
EBS	- Evropská bezpečnostní strategie
EDA	- Evropská bezpečnostní agentura
ESVČ	- Evropská služba pro vnější činnost
EU	- Evropská unie
EU ISS	- Institutu strategických studií EU
EU SC	- Satelitního centra EU
EU SITCEN	- Situační středisko EU
EUMS	- Vojenský štáb EU
FAC	- Rada pro zahraniční záležitosti
GAC	- Rada pro všeobecné záležitosti
GAERC	- Rada pro všeobecné záležitosti a vnější vztahy
KDU-ČSL	- Křesťanskodemokratická unie - Československá strana lidová
KSČM	- Komunistická strana Čech a Moravy
MERCOSUR	- Sdružení volného trhu jižních států
MO	- Ministerstvo obrany
MZV	- Ministerstvo zahraničních věcí
NATO	- Organizace Severoatlantické smlouvy
OBSE	- Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě
ODS	- Občanská demokratická strana

OSN	- Organizace spojených národů
PMG	- Politicko-vojenská skupina
PSC	- Politický a bezpečnostní výbor
RELEX	- Poradní skupina pro zahraniční vztahy
SBOP	- Společná bezpečností a obranná politika
SZBP	- Společná zahraniční a bezpečnostní politika
USA	- Spojené státy americké
WTO	- Světová obchodní organizace
ZEU	- Západoevropská unie
ZHN	- Zbraně hromadného ničení

1. ÚVOD

Za zlom ve vývoji evropské bezpečnostní politiky bývá považována schůzka mezi francouzským prezidentem a britským premiérem v St. Malo. Na sklonku roku 1998 se setkal francouzský prezident a britský premiér v přímořském letovisku St. Malo, aby spolu diskutovali o bezpečnostních otázkách a možné spolupráci ve vojenské oblasti a tím položili základy evropské bezpečnostní a obranné politiky jako jednoho z projevů postupující evropské integrace.

V následujícím roce došlo k další neméně důležité události. Tři střeoevropské země, mezi nimi i Česká republika, se staly členy NATO. To pro ně znamenalo plnohodnotný vstup na půdu mezinárodně bezpečnostní komunity. Zahraniční a bezpečnostní politika jednotlivých zemí nabyla na významu. Tento fakt ještě více znásobil vstup do Evropské unie. Pro Českou republiku to znamenalo dovršení jejího transformačního a demokratizačního procesu a přijetí mezi etablované evropské demokracie. To se projevilo i v bezpečnostní oblasti. ČR se stala partnerem klíčových bezpečnostně politických aktérů mezinárodní politiky. To zákonitě kladlo nové nároky na instituce demokratického státu, které musely adekvátně reagovat na tuto novou realitu, která byla ještě více umocněna dynamikou zahraničně politických událostí, jako byly například teroristické útoky 11. září 2001 v USA a následné operace v Afghánistánu a Iráku, které implikovaly změny globálního významu v bezpečnostní oblasti.

Pro české instituce tento vývoj znamenal novou výzvu, jak zvýšit své kapacity v této klíčové oblasti na evropskou úroveň. Bylo nezbytné dosáhnout takového institučního rámce, který by umožňoval efektivně prosazovat české zájmy v bezpečnostní oblasti na mezinárodním poli a to především na půdě EU a NATO. Institucionální rámec má podobu uzavřeného systému vzájemných vztahů, které jsou určovány přidělenými kompetencemi a zavedenými mechanismy rozhodování, které vedou ke konečnému výsledku, kterým není nic jiného než formulace českého zájmu.

Právě z tohoto rámce institucí a aktérů, který si můžeme představit jako systém vzájemných brzd a protivah, posléze vzejde finální podoba českého zájmu. Předmětem našeho zkoumání se stane jedna ze součástí tohoto zájmu, a to konkrétně česká debata o Evropské bezpečnostní a obranné politice.

1.1. HLEDÁNÍ VHODNÉ METODOLOGIE

Úvod je ze své povahy vhodnou částí textu, kde se dá představit metodologie použitá v práci. V tomto případě bych zde rád na následujících řádcích předestřel svoji snahu o nalezení nejvhodnější metodologie pro zkoumání této problematiky. Věřím, že čtenáři napomůže pochopit, proč jsem si nakonec vybral takový metodologický přístup a zavrhl jiné na první pohled příhodnější.

1.1.1. DISKURSIVNÍ ANALÝZA

Ve svém hledání nejvhodnější metodologie jsem se nejprve zaobíral diskursivní analýzou, která se jevila nejprůhodnější. Tento analytický přístup se zaměřuje především na analýzu diskursu, jenž je chápán často velmi široce. Může být určující pro skupinu a její identitu, či být ovlivněn řadou faktorů kulturního, historického či technického charakteru.¹

Diskursivní analýza je širokým přístupem, který přesahuje od sociologie do antropologie či lingvistiky. Vychází ze sociálního konstruktivismu, který dává jazyku možnost konstruovat realitu. Z jazyka se tak podle sociálních konstruktivistů stává instrument, díky kterému se tvoří sociální svět. Interpretace tohoto přístupu vede posléze k celé řadě podob diskursivní analýzy.²

Ta mimo jiné vychází také z kritické teorie a snaží se nalézt v jazyce odraz sociálních nerovností. Případně zde hledá vyjádření a vlivy různých ideologií, které ovládají i jazyk. Jazyk se tak z pohledu analýzy stává mocenským nástrojem pomáhající vládnoucím ovládat ovládané.³ Diskursivní analýza tak popírá existenci objektivní reality a předpokládá místo toho konstruovanou realitu založenou na prvotní distinkci mezi aktéry.⁴

1.1.2. ODMÍTNUTÍ DISKURSIVNÍ ANALÝZY

¹ Jacobsen, M. M.: Discourse, 2001

² Jorgensen, M.; Phillips, L.P.: Discourse analysis as theory and method: The field of discourse analysis (charter), 2002

³ Wodak, R., Meyer M.: Methods of critical discourse analysis, 2001

⁴ Paul, K. Discourse analysis: An exploration of methodological issues and a call for methodological courage in the field of policy analysis. 2009, str. 240-253

Po dlouhém rozvažování jsem se rozhodl nakonec cestou diskursivní analýzy nevyjít a to hned z několika důvodů. V první řadě mi nevyhovoval přístup k sociální realitě jako sociálnímu konstrukt, který vzniká intersubjektivně v rámci nějakého skupinového diskursu. Neupírám mu relevanci, ale přesto mám několik důvodů, proč jsem se rozhodl tuto metodologii nepoužít.

Prvním důvodem, který mě odrazoval, je deklarovaná „kritičnost“ diskursivní analýzy. Teorie se tak zabývá způsoby, jak se stavět proti ostatním přístupům a interpretacím na základě negativního vymezování se proti aspektům sociální reality, která je některými druhy diskursivní analýzy pojímána jako boj mezi vládajícími a ovládanými třídami obyvatel.

Zcela výhradní zaměření na problematiku jazyka se stalo dalším důvodem pro odmítnutí tohoto přístupu. Přestože je funkce jazyka v rámci sociální reality zásadní a nezpochybnitelná, není jejím jediným projevem a přílišné zaměření se na jazyk upírá možnost interpretovat i dynamiku jiných procesů v rámci sociální reality.

1.1.3. HISTORICKÝ PŘÍSTUP

Dalším metodologickým přístupem, jehož možnosti jsem zkoumal, byl historický přístup. Zajímavým vodítkem pro mě byla kniha *Až do těch hrdel a statků?*⁵, která pojednává o politice strany konzervativního velkostatku v rámci habsburské monarchie od druhé poloviny 19. stol. až do konce 1. světové války.

Téma této knihy je zcela odlišné od tématu našeho, jak svým historickým kontextem, tak i předmětem zkoumání, přesto zde můžeme nalézt jisté styčné plochy, které v obecné rovině souvisejí s naším výzkumem. V první řadě jde také o analýzu politických postojů přesně daných aktérů, které se odehrávají v politickém kontextu mnohonárodnostní monarchie a která závisí na analýze dobového diskursu. V tomto smyslu kniha navazovala na první ze zmíněných metodologických přístupů a byla tudíž pro náš výzkum na první pohled validní i použitá metodologie.

Autor publikace hned v úvodu odmítá přiklánět se k některé z nových a moderních metodologií, naopak se drží tradičního konceptu dějin teorií. Odkazuje se přitom na Cambridžskou školu Quentina Skinnera, který tvrdí, že dějiny idejí nelze odtrhnout od

⁵ Georgiev,J: *Až do těch hrdel a statků?*. 2011

jejich diskursivního prostředí.⁶ Tyto diskursy na sebe vzájemně navazují, vplývají do sebe a tvoří síť. Úkolem historiografie je zachovat chronologii vyjádřenou posloupností dějů a tuto diskursivní síť odhalovat.

I tento přístup jsem v konečném důsledku opustil a to hned ze dvou důvodů. Prvním je jeho přílišná historičnost, typická pro oblast historie, ale nepříliš dobře použitelná v oblasti politologie zkoumající čistě současné politické děje. Druhým je klíčový důraz na chronologii, také jev charakteristický pro obor historie. Chronologický popis dějů však také není nejlepším přístupem pro analýzu mnohovrstevnatých dějů provázejících tvorbu současné zahraniční politiky. Z těchto důvodů jsem proto pokračoval v dalším hledání vhodné metodologie.

Nakonec jsem se po zralé úvaze rozhodl inspirovat svůj výzkum Drulákovou představou o povaze bádání v mezinárodních vztazích a především využít jím definovaných metodologických postupů, které by měly být příznačným standardem provádění „normální“ vědy⁷, která mě navedla i k dalším dílům tohoto autora zaměřeným přímo na metodologii v sociálních vědách.⁸

Zároveň je potřeba zmínit, že zmíněný postup při hledání nejvhodnější metodologie není jenom stručným defilé vhodných metodologických přístupů, ale že zároveň působí jako jakási negativní definice použité metodologie tím, že říká, jaká metodologie této práce nebude.

1.2. POUŽITÁ METODOLOGIE

Práce je svou povahou případovou studií, která se snaží přinést jak detailní analýzu případu, tak i jeho zasazení do celkového kontextu české zahraničně bezpečnostní politiky. A poskytnout tak co možná nejucelenější pohled na tuto problematiku. Text vychází z typu tzv. jedinečné případové studie⁹, která se zaměřuje na předmět svého zkoumání pro jeho vnitřní povahu a jedinečnost a usiluje o celostní a hluboké poznání komplexního fenoménu evropské bezpečnostní a obranné politiky.¹⁰

⁶ Georgiev, str. 12

⁷ Viz Drulák, P: Přestaňme dohánět, začněme tvořit! Budoucnost českého oboru mezinárodních vztahů. 2009, str. 95-109

⁸ Drulák, Petr (a kol.). Jak zkoumat politiku. 2008

⁹ Drulák(2008), str. 34

¹⁰ tamtéž

Charakteristické pro takovou analýzu je úsilí o celostní a hluboké porozumění komplexním fenoménům, v tomto případě formulování českého postoje k jedné z politik Evropské unie (EU). Jedním z prvních a rozhodujících kroků při tvorbě případové studie je určení jasné metodologie, která je cenným vodítkem pro poměrování faktů a sociálních jevů a umožňuje dobrat se k relevantním závěrům. Z metodologie vyrůstá metoda jako praktický instrument, který umožňuje její realizaci při tvorbě studie. S tím souvisí také definování výzkumných otázek a výzkumných hypotéz, na které práce posléze v závěru přináší odpověď.

Formulace metodologie této práce vychází z formátu klasické jednopřípadové studie¹¹. Jako případ tu figuruje dostatečně jasně určený objekt politiky tvořící uzavřený systém, který je i zároveň jasně časově ohraničen - Evropská bezpečnostní a obraná politika, jako jedna z iniciativ evropské integrace, která se realizuje skrze činnost systému svých institucí ustavených na bázi mezivládního principu a tudíž staví členské státy a jejich instituce a *policies* před nové výzvy.

Případová studie jako taková je detailně provedená analýza případu, který byl zvolen jako objekt výzkumu. Účelem je poskytnout hluboké porozumění dané problematice, zohlednit její kontext a poskytnout komplexní pojednání o daném předmětu výzkumu.

Jedinečná případová studie zkoumá případ pro svoji jedinečnost, neusiluje o získání zobecňujících zákonitostí, i když sama se posléze může stát podkladem pro některou instrumentální práci tyto zákonitosti vymezující. Interpretativní porozumění má v sociálních vědách stejnou hodnotu jako teoretické či příčinné vysvětlení.¹² Jedinečné případové studie patří mezi základní nástroje bádání v sociálních vědách. Charakterizuje je úsilí o celostní a hluboké porozumění komplexním fenoménům, bez snahy vyvozovat z toho závěry pro fenomény jiné. Mají tak především interpretativně-hermeneutickou povahu.¹³ V případě jedinečné případové studie je na rozdíl od jiných typů studií *případ* zároveň přímo *předmětem* výzkumu. Musí tak svou povahou odpovídat definici případové studie a jeho výběr by měl mít své nezpochybnitelné opodstatnění.

¹¹ Drulák,P. (2008), str. 32

¹² tamtéž str. 34

¹³ tamtéž

Takovýto přístup umožňuje bezpečně zjistit, *zda a jak* jednotlivé fenomény ovlivňují předmět výzkumu, nikoliv však už *do jaké míry*.¹⁴

1.2.1. IDENTIFIKACE METODOLOGIE S PŘEDMĚTEM VÝZKUMU

Výše zmíněná metodologická struktura nám pomůže v určení, na co se v našem výzkumu zaměřit a co upozadit. Díky tomu můžeme určit předmět našeho výzkumu a výzkumné otázky, specifikovat dílčí fenomény a ty posléze operacionalizovat, analyzovat a na základě těchto kroků dospět k uspokojivému závěru.

Problematika vztahu národních států a institucí EU poskytuje pole pro zajímavou analýzu jedné z oblastí české zahraniční politiky. Důležitou roli v této oblasti hraje více než kde jinde český národní zájem a s tím spojený proces jeho formulace. Vstup do EU byl pro Českou republiku (ČR) historickým milníkem, kdy se symbolicky završil proces tranzice a demokratizace české společnosti. Přestože zbývalo a dodnes zbývá v této oblasti ještě hodně práce, ČR se svým vstupem zařadila mezi vyspělé západní země. To s sebou přineslo nebývalý tlak na změnu právního prostředí a také na fungování státních institucí. Řada kompetencí doposud náležejících státním úřadům se najednou stala sdílenými, a státní úřady musely chtít nechtít předat část pravomocí na evropskou úroveň. Úřady se musely otevřít a naučit se fungovat i na mezinárodním poli po boku sobě rovných představitelů z dalších členských zemí. Podobný posun byl vidět i v oblasti práva, kdy před vstupem do EU musel český právní řád vstřebat řadu norem, které harmonizovaly výkon práva v ČR se zbytkem EU. Stejně tak i politické elity se musely naučit pohybovat v mezinárodním prostředí a dostatečně jasně formulovat a prosazovat národní zájmy na příslušných úrovních rozhodování.

Politika EU je charakteristická svou komplexností, tedy tím, že zasahuje do celé řady oblastí. Jednou z nich je i oblast obrany a bezpečnosti, která patří pod křídla společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU, jež donedávna tvořila jeden ze tří pilířů EU.

Pramenem našich úvah o českém postoji je oblast evropské bezpečnostní a obranné politiky. Přestože se nejedná o doménu, na kterou by byla každodenně upřena pozornost medií a politiků, je to oblast, která za posledních deset let narostla na významu. Kořeny můžeme vidět v proměně bezpečnostního prostředí na evropském kontinentě, zejména

¹⁴ tamtéž, str. 40

v objevení se nových bezpečnostních fenoménů, jako je například mezinárodní terorismus, a potřebě adekvátně reagovat na tyto hrozby. Dalším aspektem je koordinace a jednání o bezpečnostních otázkách na mezinárodní úrovni v rámci struktury mezinárodních organizací. Vedle EU působí na mezinárodním poli další desítky více či méně významných mezinárodních organizací, které se zabývají obranou a bezpečností. Mezi jejich členy také mnohdy patří i členské země EU. Tyto organizace také ovlivňují evropskou dimenzi bezpečnostní a obranné politiky. Nejzřetelnějším příkladem je vztah mezi evropskou bezpečnostní a obrannou politikou (EBOP)¹⁵ a NATO. Rámec bezpečnostní a obranné politiky proto můžeme přijmout jako faktor, který nám pomůže objasnit dynamiku vývoje českého postoje v této oblasti.

Národní postoj je formulován řadou aktérů. Je výslednicí často různým způsobem protichůdných kroků jednotlivých zainteresovaných aktérů. V našem případě budeme zkoumat chování především tří hlavních skupin zainteresovaných aktérů, kteří jsou navzájem provázáni a navzájem se ovlivňují. Skupinami aktérů jsou: vláda, armáda a politické strany. Každá ze skupin má svoji vnitřní diferenciaci a svůj přínos pro vytváření celkového postoje. V případě vlády jsou hlavními hybateli vývoje především Ministerstvo zahraničí, Ministerstvo obrany, ale i Úřad vlády. V případě armády se jedná především o kroky Generálního štábu, ale také vojenských přidělců v mezinárodních organizacích či odborných think tanků. V případě politických stran jsou relevantní především postoje těch stran, které jsou dlouhodobě¹⁶ zastoupeny v Parlamentu případně v exekutivě. Naše analýza se zaměří více na politickou rovinu než na rovinu vojenskou. Bude proto více sledovat postoje politických představitelů, které v rámci definovaných aktérů této analýzy reprezentují především vláda a politické strany.

V této souvislosti je zásadní český postoj¹⁷, k jednotlivým projednávaným agendám a krokům evropské bezpečnostní politiky. Nutnost zastávat postoj se vztahuje k situacím, kdy je potřebná volba a přijetí určitého rozhodnutí, jedná se o základ komunikace v mezinárodním prostředí. Aby byla naše analýza možná, je nutné široké pojetí národního postoje omezit. V případě naší studie se proto budeme pohybovat v rámci

¹⁵ Od vstoupení Lisabonské smlouvy v platnost se používá spojení Společná bezpečnostní a obranná politika (SBOP), pro potřeby tohoto textu je však přívlastek „Evropská“ mnohem příhodnější.

¹⁶ Myšleno více než jedno volební období.

¹⁷ Slovo postoj pojímá vyjádření českého zájmu v širším slova smyslu. Jeho projevem v konkrétním případě je pak rámcová pozice, kterou vypracovávají jednotlivá ministerstva a další orgány podle své gesce.

českého postoje k evropské bezpečnostní a obranné politice. Analýza se zaměří na kontext EBOP, který nám umožní definovat čtyři hlavní osy naší analýzy, na kterých se štěpí postoje definovaných aktérů. Jedná se o hlavní implikace EBOP, které vyžadují po českých aktérech, aby k nim zaujali konkrétní postoj. Zejména se jedná o: Vztah EU a NATO, EBS a její dopady, EBOP a Lisabonská smlouva, přítomnost ČR v rozhodovacím procesu EBOP. Cílem práce je tak především zjistit, zda je český postoj v těchto konkrétních situacích konzistentní či nekonzistentní a jak je ovlivňován zmíněnými aktéry.

Rámcem analýzy je zároveň časové ohraničení výzkumu, které v našem případě bude sahát od okamžiku členství ČR v EU v roce 2004 do současnosti. Tato časová perspektiva nám umožní dostatek prostoru, ve kterém můžeme sledovat chování aktérů a jejich přístup k výzvám EBOP, které v tomto období vyvstaly. Některé aspekty EBOP důležité pro pochopení kontextu jsou mimo tento časový rámec, proto není toto časové ohraničení chápáno jako dogmatické. Následující tabulka (Obr. 1.) shrnuje aspekty, které jsou určující pro naši následující analýzu. Zároveň některé implikace EBOP bude naše studie akcentovat více, zejména problematiku vztahu mezi EU a NATO či EBS a její dopady, a některé méně či vůbec.

Aktéři	Politické strany Vláda Armáda
Implikace EBOP	Vztah EU a NATO EBS a její dopady EBOP a Lisabonská smlouva Přítomnost ČR v rozhodovacím procesu
Časové ohraničení	2004 - 2012

Obr. 1 - Metodologické aspekty analýzy

1.2.2. VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Určení metodologie výzkumu nás může vést formulování výzkumných otázek, na které bude tato práce hledat odpověď. Otázkou, která bude určovat směr našeho bádání na

příštích stránkách tak bude: Zda a jak se projevuje problematika EBOP v postojích definovaných aktérů české bezpečnostní politiky?

To implikuje řadu dalších kroků naší práce. V prvé řadě to znamená předestření vývoje evropské dimenze bezpečnosti v posledních deseti letech, ze které vzejde několik hlavních os, které afektují české aktéry a vyžadují po nich zaujmutí stanoviska, které povede k realizaci českého postoje. Osy nemusí nutně zahrnovat a ovlivňovat výstupy všech aktérů. Nicméně krokům a vyjádřením jednotlivých aktérů bude přiřazena hodnota na předem definované škále možných postojů. Tyto hodnoty pak poslouží k jasnějšímu vyniknutí vlivu jednotlivých aktérů a ukáží na jejich podíl při formulaci celkové pozice ČR. Hodnoty postojů aktérů budou mít podobu od jasné podpory, přes částečnou podporu, neutrální vztah až po částečný nesouhlas a jasný nesouhlas. Zdrojem k této analýze budou především veřejně přístupná vystoupení aktérů, jejich články a výstupy z klíčových jednání a další relevantní dokumenty.

2. KONTEXT EVROPSKÉ BEZPEČNOSTNÍ A OBRANNÉ POLITIKY

Rámcem našeho výzkumu se stane oblast evropské bezpečnostní a obranné politiky. Kdybychom tuto unijní politiku měli nějakým způsobem zařadit do struktury vztahů mezi ostatní politiky, přiřadili bychom ji jako podmnožinu Společné zahraniční a bezpečnostní politiky. V perspektivě Maastrichtské smlouvy patřila tato oblast unijní politiky do tzv. Druhého pilíře, ale to se změnilo se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost, protože ta zrušila pilířovou strukturu unie a nahradila ji jednotnou právní subjektivitou pro celou politickou unii. Problematika bezpečnostní a obranné politiky tím ale nezankla. Naopak dostala se do gesce nově zřízené Služby pro vnější činnost vedené baronkou Ashtonovou, která zastává post Místopředsedkyně Evropské rady. Můžeme tedy říci, že mezi ostatními politikami EU, které se pojí spíše s problematikou volného trhu, zaujímá EBOP výsadní postavení i přesto, že se jí nedostává takové pozornosti před širokou veřejností.

2.1. VZNIK A VÝVOJ EBOP

Přestože od počátku evropské integrace po druhé světové válce se objevují snahy dosáhnout společné integrace i v oblasti bezpečnosti a obrany, jsou tyto snahy omezeny díky fungování NATO a dalších bezpečnostních organizací, které v době studené války i po jejím skončení zastávají potřebnou míru zastrašení potenciálních agresorů, kteří by chtěli atakovat transatlantický prostor.

Se změnou klimatu v mezinárodních vztazích po konci studené války, kdy dochází k přechodu od bilateralismu k multilateralismu, nachází tento proces svou odezvu i v oblasti bezpečnosti a obrany. V rámci Evropské unie se v devadesátých letech objevují hlasy po větší institucionalizaci evropského přístupu v této oblasti.

2.1.1. OD AMSTERDAMU K NICE

Přelomem se stalo období kolem roku 1999 charakteristické ratifikací Amsterdamské smlouvy, kdy vrcholila jugoslávská krize v Kosovu a EU si plně uvědomila, jakými omezenými nástroji disponuje. A že diplomatická aktivita i na evropském kontinentu se

musí opírat také o vojenské nástroje, které jsou schopné prosadit její cíle. Ke vzniku a realizaci evropské dimenze bezpečnostní politiky došlo souběhem několika klíčových faktorů.

V první řadě se s nástupem Clintonovy administrativy změnil přístup USA k Evropě, která se dříve stavěla ostře proti rozvoji evropských bezpečnostních kapacit. Clinton již tak odmítavý nebyl a nechal Evropě volnou ruku v tomto směru. Zároveň došlo k politickým změnám ve Velké Británii a britským premiérem se stal labourista Tony Blair, který se stavěl mnohem otevřeněji k rozvoji evropské integrace. Další z řetězce příčin byla změna postoje Francie, která si ve světle kosovské krize uvědomila, že Evropa sama není bez pomoci NATO a USA schopná efektivně zajistit bezpečnost na svém kontinentu. Svou roli hrál také fakt, že během 90. let většina evropských zemí omezila svoje výdaje na zbrojení a armády. Společná integrace v této oblasti skýtala naději na spolupráci na vývoji a pořízování zbrojní techniky a ušetření nemalých nákladů.¹⁸

Zlomovým krokem považovaným za faktický vznik EBOP je považována schůzka mezi francouzským a britským premiérem v St. Malo, která se odehrála na sklonku roku 1998. Oba dva premiéři se tu dohodli na vzniku společných ozbrojených sil rychlé reakce, které budou k dispozici i pro potřeby EU. Výsledná deklarace vyzývala k založení společné evropské obrany, včetně odpovídajícího institucionálního a vojenského zázemí. Cílem bylo získání potřebných kapacit, tak aby EU mohla operovat v těch případech, kdy by se NATO z jakéhokoli důvodu nemohlo krizové situace zúčastnit.¹⁹ Deklaraci ze St. Malo následně potvrdili i ostatní evropské státy na summitu Evropské rady ve Vídni v prosinci 1998. Cesta k EBOP byla otevřena.

2.1.2. SUMMIT V KOLÍNĚ NAD RÝNEM

Summit Evropské rady v Kolíně nad Rýnem v červnu 1999 poprvé použil ve svých závěrech termín Evropská bezpečnostní a obranná politika, když přijal zprávu o posílení SZBP o bezpečnostní dimenzi. Tato zpráva také určovala první mechanismy a postupy pro koordinaci vojenských kapacit. Zakládala kola pravidelných setkání ministru obrany členských zemí a zároveň navrhovala zřízení Politického a bezpečnostního výboru a

¹⁸ Fiala,P. Pitrová,M.: Evropská unie, 2009, str. 633

¹⁹ Fiala,P. Pitrová,M. str. 634

jemu podřízeného Vojenského výboru. Summit zároveň jmenoval prvního Vysokého zmocněnce pro SZBP, kterým se stal bývalý generální tajemník NATO Javier Solana. Ten vydržel v této funkci po deset let až do jejího zániku se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost a jmenování Cathrine Asthonorové vedoucí nově zřízené Služby pro vnější činnost.

2.1.3. SUMMIT V HELSINKÁCH

Spolu s institucionálním vznikem EBOP určil nadcházející summit v prosinci 1999 v Helsinkách i cíle, kterých by měla tato nová unijní agenda dosáhnout. Jednalo se především o slib členských států vyčlenit příslušné vojenské kapacity a vybudovat síly rychlé reakce o celkové síle 60 tisíc mužů schopné zasáhnout kdekoliv v Evropě i na světě do 60 dnů s možností působit na daném území samostatně až po dobu jednoho roku.²⁰ Kvůli vyčleňování sil pro nově vznikající jednotky EU byla dokonce svolána v listopadu 2000 vládní konference do Bruselu. Výsledkem bylo zjištění, že EU má pro své síly kapacitu až 100 000 vojáků i dostatek velících kapacit a některých druhů letadel a plavidel. Na druhé straně byly shledány nedostatečné kapacity v oblasti komunikační, zpravodajské a také v oblasti přepravy jednotek.²¹

V roce 2000 summit v Nice opětovně definoval složení Politického a bezpečnostního výboru, Vojenského výboru a dalších struktur EBOP. Současně z nich učinil stálé instituce, a tím upevnil jejich postavení. Bylo rozhodnuto také o vytvoření přidružených organizací jako například Družicového centra či Institutu bezpečnostních studií. Státy daly EBOP dále za úkol rozvíjet vztahy jak s NATO, tak i se státy ležícími mimo unii i alianci.²²

2.1.4. ZÁKLADNÍ CÍL (HEADLINE GOAL 2010)

Na rozhodnutí přijatá v Nice navazoval summit z července 2004, který přijal nové cíle pro EBOP pod názvem Základní cíl 2010. Jednalo se o soubor plánů, podle nichž má být v EU do roku 2010 dobudován systém sil rychlé reakce nejen na situace vojenského charakteru, ale i na případy vyžadující krizové řízení, jako jsou různé přírodní a

²⁰ t Fiala,P. Pitrová,M., str. 636

²¹ tamtéž, str. 638

²² tamtéž, str. 639

humanitární katastrofy. Plán počítal také se zřízením Evropské obranné agentury koordinující vývoj a nákup zbraní a zbrojní techniky pro členské státy. Prostor dostal i koncept tzv. battle groups - malých vojenských jednotek schopných okamžitě operovat v různých prostředích kdekoliv na světě.²³

Další výrazná a zatím poslední proměna EBOP přišla až s přijetím Lisabonské smlouvy a jejím vstupem v platnost na sklonku roku 2009. Jednalo se o tak komplexní a zásadní změnu, že je jí v naší studii věnována samostatná kapitola.

2.2. VZTAH EBOP A NATO

Vztah k NATO se táhne fungováním EBOP jako pomyslná červená nit. Můžeme s klidem konstatovat, že se také jedná o hlavní štěpnou linii mezi členskými státy a jejich přístupem k EBOP. Jelikož NATO působí na mezinárodním poli již od konce druhé světové války, jsou jeho struktury a mechanismy již dobře etablované a mezi členskými státy zažitě. Důležitým faktem je také to, že členy aliance jsou i neevropské státy a státy, které nejsou členy EU. Za zmínku stojí čistě vojenské zaměření NATO, které se soustředí především na uplatňování konceptu hard power při svých misích.

2.2.1. GENEZE VZÁJEMNÉHO VZTAHU

Evropská bezpečnostní dimenze měla ke vztahu k NATO svůj vývoj. Nejprve se evropské státy snažily vytvořit platformu v rámci aliance, které vešla do historie pod názvem Evropská bezpečnostní a obranná identita, která však nedosáhla příliš uspokojivých výsledků. Dalším krokem byla snaha zvýšit evropský obranný potenciál prostřednictvím Západoevropské unie (ZEU), mezinárodní bezpečnostní organizace fungující již od konce druhé světové války. Ani tato snaha však nebyla úspěšná. Evropské země se začaly orientovat více na myšlenku vytvoření obranného společenství v rámci EU a ze Západoevropské unie se tak posléze stala pouze mrtvá schránka.²⁴ EBOP vznikla v kontrastu k NATO nově jako nepopsaný list a bylo na členských státech a unii samotné, jaký dají této politice obsah a jestli se jim podaří zajistit i potřebný respekt a důvěryhodnost na mezinárodním poli.

²³ tamtéž 643

²⁴ Howorth, J. NATO and ESDP: Institutional complexities and political realities, 2009, str. 99

Při porovnání obou organizací můžeme určit hlavní rozdíl v tom, že zde existuje jakási „dělba práce“, kdy NATO se zaměřuje na mise vyžadující těžké vojenské nasazení, zatímco EBOP se koncentruje na civilní mise realizující krizový management a budující elementární samosprávné struktury na krizí zasaženém území.²⁵

Je proto logické, že vztah obou institucí měl svůj vývoj. V prvním období (1999-2003) se obě organizace snažili poznat.²⁶ Přirozená snaha o určitou formu spolupráce a koordinace vlastních kroků panovala na obou stranách. Obecně lze říci, že EU počítala s tím, že povede operace tam, kde aliance odmítne zasahovat jako celek.²⁷

NATO ocenilo krok EU ke zvýšení svého obranného potenciálu a v roce 2000 započalo vyjednávání o formě a mechanismu spolupráce, který dostal název Berlín+ a byl klíčem k uzavření rámcové dohody mezi NATO a EU v roce 2003. Berlín+ zajišťuje EU přístup k plánovacím kapacitám NATO, umožňuje využít síly NATO i v operacích vedených EU, zpřístupňuje i alianční velitelství pro důstojníky EU a zaručuje podíl na obranném plánování.²⁸ Název dohody pochází od podobně zaměřené dohody, kterou NATO uzavřelo se Západoevropskou unií.²⁹

Smlouva mezi EU a NATO byla vyjednávána přes rok. Výhrady mělo především Turecko, které si vymínilo právo veta nad operacemi EBOP, které by zasahovaly do sféry jeho strategického vlivu. To se ale nelíbilo Řecku, které tento turecký požadavek napadlo jako nemístný a blokovalo přijetí smlouvy. Situace se vyřešila až na Pražském summitu NATO, kde se podařilo najít kompromis a Řecko ustoupilo ze svých tvrdých postojů a smlouva mohla být přijata.³⁰ V březnu 2003 tak mohlo NATO a EU oznámit podepsání „rámcové vzájemné spolupráce“ a EU následně realizovalo svou první vojenskou misi v Makedonii, kde převzala operaci do té doby vedenou NATO.³¹

²⁵ Howorth, str. 99

²⁶ Grevi, Helli a Keohane (eds.): *European Defence and Security Policy: The First ten Years (2004-2009)*, 2009, str. 127

²⁷ Borkovec, Z.: *Politické aspekty účasti ČR v Evropské bezpečnostní a obranné politice*. 2004, str. 31

²⁸ Borkovec, Z., str. 32

²⁹ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 128

³⁰ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 130

³¹ tamtéž

Koncept Berlín+ se však ukázal funkční jenom v případech, pro jejichž vyřešení vlastně vznikl. A to byla především kosovská krize a následné operace jak v Kosovu tak i v Makedonii. V následujících případech byla spolupráce ne příliš jasná.³²

Duch konstruktivní spolupráce nevydržel dlouho, již několik dní po podepsání rámce vzájemné spolupráce došlo k americké invazi do Iráku, která vážně narušila budovanou transatlantickou spolupráci.³³ Proti americké invazi se nejvíce vymezily čtyři evropské země - Belgie, Francie, Německo a Lucemborsko - přišly s iniciativou ustanovení vlastního vojenského velitelství EBOP, což bylo interpretováno jako snaha podkopat NATO.³⁴ Tento fakt společně s realizací mise v Kongu, která proběhla bez oficiálních konzultací s NATO, měly za následek, že Spojené státy se na EBOP začaly dívat se značnou nelibostí. Věci k lepšímu nepřidal ani návrh nové Ústavní smlouvy pro Evropu, který počítal s EBOP jako s plnohodnotnou vojenskou organizací a tudíž i přímou konkurencí pro NATO. USA proto v letech 2003 až 2007 dávaly najevo podezření, že státy nesouhlasící s operací v Iráku cíleně využívají EBOP, aby oslabily NATO.³⁵

Na druhé straně EU měla obavu, aby blízká spolupráce mezi EU a NATO nevedla k tomu, že se evropská zahraniční politika dostane pod přílišný vliv Spojených států. Situace se změnila v roce 2004, kdy došlo k rozšíření jak EU, tak i NATO o nové členské státy. To s sebou přineslo nemalé problémy, zejména v oblasti vzájemného členství a nečlenství v obou organizacích. Nejproblematičtějším novým členským státem se záhy ukázal být Kypr, který se začal velmi ostře vymezovat proti Turecku.

I přes existenci mechanismu Berlín+ spolu obě instituce víceméně otevřeně nespolupracovaly. Důvodem byl především ostrý turecko-kyperský spor, který se přenesl i na úroveň těchto institucí.³⁶ Oba státy se navzájem blokují na půdě obou organizací. Turecko blokuje přístup k informacím NATO kvůli Kypru a Kypr opětuje to samé v rámci EBOP.

Změnou ve vzájemných vztazích se stal rok 2007, kdy v klíčových evropských zemích došlo k výměně politických lídrů, což se odrazilo i v transatlantických vztazích. Noví

³² Howorth, str. 96

³³ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 130

³⁴ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 130

³⁵ tamtéž, str. 131

³⁶ Jireš, J. Šindelář, T. Nová strategická koncepce NATO: zájmy a priority České republiky, 2010, str. 45

lídři Sarkozy, Merkelová a Brown již nespátřovali v irácké operaci takovou zátěž pro vzájemnou spolupráci mezi USA a Evropou.

Dalším aspektem v tomto směru, který ovlivnil vztah mezi NATO a EBOP je přístup Francie, která se jako jeden z motorů evropské integrace dlouhou dobu snažila využít EBOP k prosazení své vize bezpečnostního uspořádání v Evropě. Snažila se minimalizovat vliv USA potažmo NATO v Evropě, oproti například Británii, která usiluje o rozvoj nevojenských aspektů EBOP a ty vojenské radí přenechat NATO. Ostny tohoto vyhroceného sporu se podařilo otupit v roce 2009, kdy francouzský prezident Sarkozy oznámil návrat Francie zpět do vojenských struktur aliance.³⁷ To bylo interpretováno jako velký obrat ve francouzské zahraniční politice.

Další očekávání byla spojena s francouzským předsednictvím EU v druhé polovině roku 2008. Francie totiž plánovala zřízení samostatného velitelství EBOP. Tento záměr byl však nakonec zablokován Velkou Británií, která poukazovala na to, že současné kapacity členských států jsou dostačující a že EBOP může využít také kapacit NATO díky mechanismu Berlín+.³⁸

Velkou změnu pro fungování EBOP ve vztahu k NATO znamenalo přijetí a realizace Lisabonské smlouvy.

2.2.2. ASPEKTY VZÁJEMNÉ SPOLUPRÁCE

Hlavní rozdíl mezi NATO a EBOP byl v tom, že EU není na rozdíl od NATO pouze vojenskou aliancí, ale jedná se o politickou unii, jejíž působení vedle oblasti bezpečnosti zasahuje i do řady dalších oblastí.

Vztah ze strany NATO je do velké míry určen postojem USA, ten definovala americká ministryně zahraničí Madeleine Albrightová pomocí „tří D“: „no decoupling“ - poukazuje na nedělitelnost transatlantického partnerství; „no discrimination“ ve smyslu nediskriminace nečlenů EU, kteří jsou ale členy NATO, tímto bylo myšleno zejména Turecko; „no duplication“ - myšleno především jako zamezení dublování vojenských a velitelských kapacit obou organizací. Tyto postoje definované Clintonovou administrativou se staly určující pro americkou politiku vůči EBOP. Po Clintonově

³⁷ Jireš, str. 44

³⁸ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 134

administrativě přebrala tento přístup jak Bushova, tak i Obamova administrativa.³⁹ Spojené státy se mnohem více soustředily na vojenskou stránku věci a v EBOP viděly příležitost, jak účinně zvýšit evropské vojenské kapacity a zároveň také jejich komplementaritu s americkými vojenskými silami, jejichž výdaje na vojenské účely několikanásobně převyšují výdaje evropské. Měly ale obavu, aby EBOP nesloužila pouze jako ukázka skvěle postupujícího evropského integračního procesu, místo aby EU smysluplně zvyšovala své vojenské kapacity.⁴⁰

I přes zmíněná specifika mechanismu Berlín+ trpěl vztah mezi NATO a EBOP řadou nedorozumění, která se stala vítaným předmětem výzkumné literatury. Z celé škály prací vyplývají především tři hlavní předpoklady, které jsou určující pro vzájemný vztah mezi těmito dvěma entitami. Prvním předpokladem je podobnost a blízkost obou institucí a s tím spojené překrývání a synergie plynoucí z faktu, že obě instituce se snaží zajistit bezpečnost v Evropském prostoru. Druhým předpokladem je zjevné přirozené partnerství, které se nabízí a může mít podobu například již zmíněné „dělby práce“ mezi oběma organizacemi. Třetí předpoklad vychází z pozice NATO, které díky své historii, zkušenostem, kapacitám a především angažovanosti Spojených států může ve vztahu k EBOP plnit roli staršího a zkušenějšího partnera, který pomáhá tomu mladšímu růst.⁴¹

Zmíněné předpoklady vyplývají z historických, funkcionálních a strukturálních vztahů mezi těmito dvěma organizacemi. Přestože jsou příznivé, ani po deseti letech fungování EBOP a NATO vedle sebe se je nepodařilo uspokojivě naplnit.⁴² Ukazuje se, že problém, který brání ve spolupráci mezi těmito dvěma organizacemi, je především politického rázu.⁴³ NATO nemělo v 90. letech životaschopnou koncepci pro Evropu žijící ve světě poznamenaném koncem Studené války, to umožnilo Evropě rozvíjet své vlastní bezpečnostní iniciativy.⁴⁴

I přes zcela evidentní obtíže a nenaplněná očekávání, které si od spolupráce EBOP a NATO mnozí představitelé slibovali, neformální kontakt a pragmatismus v praktických záležitostech měly za následek, že pomalu ale jistě docházelo ke sbližování obou

³⁹ tamtéž, str. 128

⁴⁰ tamtéž, str. 129

⁴¹ Howorth, str. 98

⁴² tamtéž, str. 98

⁴³ tamtéž, str. 99

⁴⁴ tamtéž, str. 103

institucí.⁴⁵ Zajímavým faktem také je, že EBOP neváhá provádět svoji politiku v praxi a od roku 2003 podnikla již 26 vojenských či civilních misí. NATO v daném období podniklo pouze jednu akci, a to, že převzalo operace v Afghánistánu.⁴⁶ Je proto evidentní, že vzájemná spolupráce ještě stále skýtá velký doposud nevyužitý potenciál.

2.3. INSTITUTE EBOP

Praktická realizace EBOP stejně jako každé jiné unijní politiky s sebou nese potřebu zřízení účinných mechanismů přijímání rozhodnutí a propracované struktury institucí. Vývoj institucí vycházel z předchozí praxe EU a EBOP navázala či převzala některé orgány, které spadaly pod jí nadřazenou Společnou zahraniční a bezpečnostní politiku. Při tvorbě systému institucí je patrná snaha, aby jednotlivé orgány do sebe co nejlépe zapadaly a zároveň aby se neuzavíraly do sebe, ale spolupracovaly s ostatními unijními institucemi napříč celou Unií jak horizontálně tak vertikálně. Následující řádky se zaměří především na představení vertikální struktury institucí EBOP, které na jednotlivých úrovních zahrnuje všechny vrstvy aktérů od prezidentů a premiérů, přes ministry až po diplomaty a vojáky. Zároveň také představí nastavení institucí, jak fungovaly před přijetím Lisabonské smlouvy, která vnesla do fungování institucí EBOP zásadní změny, včetně proměny názvu politiky na Společnou bezpečnost a obrannou politiku (SBOP) po jejím vstupu v platnost od prosince roku 2009.

2.3.1. EVROPSKÁ RADA

K EBOP má určitý funkční vztah každá z triády hlavních evropských institucí. Největší však má Evropská rada. Komise je ale také „plně asociována“⁴⁷, a to dvěma způsoby, jednak administruje rozpočet celé této unijní politiky (s výjimkou vojenských misí, jejichž rozpočet leží na bedrech členských států), jednak spolupracuje s Radou v rozhodovacím procesu. Spolupráce nebývá vždy přímo efektivní, ale vždy je relevantní a zaměřená na výsledek.⁴⁸ Evropský parlament se omezuje pouze na

⁴⁵ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 133

⁴⁶ Howorth, str. 105

⁴⁷ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 23

⁴⁸ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 24

konzultace a informování o EBOP, přičemž mu také přísluší právo rozhodovat o rozpočtu EBOP.

Evropská rada tvořená hlavami států a vlád členských zemí je nejvyšší autoritou mezi unijními institucemi. Z toho proto vyplývá, že drží zodpovědnost za hlavní principy a směry vývoje EBOP a také celé Společné zahraniční a bezpečnostní politiky EU. Rada konkrétně rozhoduje jednomyslně pouze o společných strategiích, o ostatní rozhodnutí se starají v hierarchii níže postavené orgány.⁴⁹ Problematika EBOP se na pořad jednání nedostává příliš často, přesto jsou rozhodnutí Rady v tomto směru klíčová a nezastupitelná jak pro vývoj EBOP tak i rozvoj celé unie, protože jsou základním vodítkem pro formulování bezpečnostních strategií a rozhodnutí, které určují rámec pro celou EU. Rada také bedlivě sleduje vývoj v oblasti EBOP, každé předsednictví na konci svého mandátu předkládá Radě detailní zprávu o změnách a vývoji EBOP.⁵⁰

2.3.2. RADA PRO VŠEOBECNÉ ZÁLEŽITOSTI A VNĚJŠÍ VZTAHY (GAERC)

Plénum této rady složené z ministrů zahraničí členských států je hlavním fórem, kde dochází k politickému vyjednávání o budoucích krocích v oblasti EBOP. V souladu se směrem vytyčeným Evropskou radou přijímá GAERC společné akce, společné pozice či společné rozhodnutí. Společná akce a společná pozice patří mezi právní pozice zavazující členské státy k jednání, případně aby jim přizpůsobili svoji národní bezpečnostní politiku. V konkrétních případech je GAERC nejvyšší instancí, která plánuje a rozhoduje o operacích krizového managementu. Dále se GAERC zaměřuje také na monitorování vojenských a civilních kapacit členských států a dává impulsy k jejich dalšímu zlepšování a vývoji. Rada nemá žádnou formalizovanou radu pro ministry obrany členských zemí. Tito ministři se ale přesto setkávají, a to v rámci formálních i neformálních setkání GAERC dvakrát do roka.⁵¹

Komise s Radou jsou zodpovědné za konzistenci a čitelnost vnějších aktivit Unie, ty zahrnují vedle EBOP také vnější vztahy, ekonomickou a rozvojovou politiku. V případě jednání o záležitostech SZBP a EBOP je proto vyžadována jednomyslnost. Členské státy ale mohou zároveň využít možnosti konstruktivní absence, kdy se může až 1/3

⁴⁹ Fiala, P, Pitrova, M., str. 640

⁵⁰ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 25

⁵¹ Berman S.(ed.):Guide to European security and defence policy. 2008, str. 24

států (podle vážených hlasů) zdržet, aby bylo usnesení přijato. I přesto je pro tuto oblast unijní politiky charakteristické konsenzuální rozhodování.⁵²

V této typicky mezivládní oblasti hraje velkou roli také funkce Předsednictví rady. Předsednický stát nastoluje agendu, řídí jednání a určuje momentální priority Unie. Zaměřuje se také na implementaci rozhodnutí a vyjednávání mezinárodních smluv. Předsednictví se promítá také do ostatních orgánů EBOP. Předsednická země tak řídí jednání Politického a bezpečnostního výboru a dalších výborů s výjimkou Vojenského výboru EU. Jeho úkolem je také informovat o dění v EBOP Evropský Parlament.⁵³ Rotace Předsednictví ovlivňuje agendu EBOP dosti nevyváženě, protože každá členská země se snaží určit její směřování podle svých možností. V praxi proto byl od ustanovení funkce Vysokého zmocněnce pro SZBP v roce 1999 zaveden mechanismus zvaný Trojka, kdy spolu spolupracují tři po sobě jdoucí předsednické země a spolu s vysokým reprezentantem a předsedou Komise připravují priority v této oblasti. Vysoký zmocněnec především asistuje předsednické zemi a Radě při provádění a formulování této politiky.⁵⁴ Největším problémem je kumulace celé řady různých ambiciózních iniciativ, které se často zcela míjejí s dlouhodobými cíli a směřováním EBOP. Vedle Předsednictví je to především Sekretariát Rady, který zajišťuje konzistenci a kontinuitu fungování EBOP.⁵⁵

2.3.3. POLITICKÝ A BEZPEČNOSTNÍ VÝBOR

Politický a bezpečnostní výbor (PSC) je tím ústředním z celé rodiny výborů EBOP, která zahrnuje ještě Vojenský výbor, Politicko-vojenský výbor, Výbor pro civilní krizový management a Skupinu pro zahraniční vztahy. PSC vznikl v roce 2001 rozhodnutím Rady a nahradil do té doby fungující Politický výbor včetně jeho ředitelství.⁵⁶ Výbor se schází dvakrát týdně a jeho členové jsou na úrovni kariérních diplomatů.⁵⁷ Skládá se vedle reprezentantů členských států také ze zástupců Komise a Rady. Tento formát je určující také a používá se i v ostatních výborech EBOP. Jednání výboru řídí země držící Předsednictví v Radě, ve výjimečných případech ji může

⁵² Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 26

⁵³ Fiala, P- Pítrova, M. str. 640

⁵⁴ tamtéž

⁵⁵ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 26

⁵⁶ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 28

⁵⁷ Berman S.(ed.), str. 22

nahradiť Vysoký reprezentant pro EBOP. Výbor si dokázal mezi ostatními institucemi záhy získat dobré renomé díky tomu, že se mu podařilo iniciovat a úspěšně řídit řadu civilních i vojenských operací. Bývá považován za „páteř“ EBOP, protože hraje roli při vytváření odpovědi EU na případné krizové situace. Jeho úkolem je také soustavně monitorovat mezinárodní dění a v případě potřeby přicházet s iniciativou a návrhy, kde a jak by se EU mohla angažovat. Návrhy z dílny PSC jsou posléze projednávány a schvalovány Radou. Hlavní zodpovědnost výboru leží v oblasti krizového managementu. Když je rozhodnuto o realizaci mise, je to právě PSC, který přebírá politickou kontrolu a strategické řízení operace. Ve výboru panuje „klubová atmosféra“ budovaná na základě dlouhodobých formálních a neformálních kontaktů, ta posléze umožňuje snazší nalezení konsensu nad projednávanými tématy. Kontroverzní témata, která mohou výbor rozdělovat, jako byla například americká invaze v Iráku v roce 2003, zůstávají stát mimo agendu PCS.⁵⁸

Výbor působí také jako „převodová páka“ mezi Bruselem a vládami členských států. Členové výboru mají přístup k exkluzivním informacím z řady různých zdrojů od bruselských institucí až po jednotky v terénu, je proto zřejmé, že slouží i při formování bezpečnostní politiky jednotlivých členských států.⁵⁹ Přípravu agendy výboru má na starosti tzv. Nicoladisova skupina.⁶⁰

2.3.4. VOJENSKÝ VÝBOR EU

Vojenský výbor EU je nejvýše postavený vojenský orgán v rámci evropských institucí. Zajišťuje konzultace pro PSC a vede Vojenský štáb EU. Jako stálý výbor působí od roku 2001. V jeho čele stojí Velitel obrany, jedná o nejvyšší vojenskou funkci v rámci institucí EU. Výbor je dále tvořen vojenskými reprezentanty jednotlivých členských států EU, kteří jsou zároveň členy generálních štábů ve svých členských zemích⁶¹. Praxe je taková, že většina států posílá na jednání Vojenského výstupu stejného zástupce, který reprezentuje členskou zemi ve strukturách NATO. Výbor se schází podle potřeby,

⁵⁸ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 30

⁵⁹ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 31

⁶⁰ Berman S.(ed.), str. 24

⁶¹ tamtéž

nejméně však dvakrát do roka.⁶² Výbor zřizuje také řadu pracovních skupin, které se zaměřují na analýzy potřebné pro rozhodování o vojenských misích.⁶³

Předseda výboru je vždy nejméně čtyř hvězdičkový důstojník, který je schvalován Radou a jmenován na tři roky. Výbor tak jako jediná instituce EBOP není veden právě předsedající členskou zemí. Předseda vojenského výboru je zároveň vojenským poradcem Vysokého reprezentanta pro SZBP, účastní se jednání PSC a Rady, když si to vyžádá projednávaná agenda. Vydává nařízení Výboru a je první kontaktní osobou pro velící štáby vojenských misí EU. Výbor hraje také klíčovou úlohu při plánování vojenských operací, monitoruje jejich vývoj a pokrývá veškeré dění týkající se vojenských otázek v rámci evropských institucí.

2.3.5. POLITICKO-VOJENSKÁ SKUPINA (PMG)

Postavení tohoto subjektu je přesně mezi Vojenským výborem EU a Výborem pro civilní krizový management (CIVCOM). Vznikl v roce 2001 rozhodnutím COREPERu s velmi vágně vymezeným mandátem, asistoval PSC při přípravě podkladů k jednání. Díky vágnosti své působnosti se časem zaměřil pouze na politické aspekty vojenských misí. Proto je také obsazen reprezentanty národních ministerstev zahraničí a ministerstev obrany, kteří se u jednacího stolu střídají, podle toho, která agenda převažuje. PMG je klíčovým fórem pro diskusi a rozvoj politických konceptů ve vztahu k nástrojům, kterými disponují operace EU.⁶⁴ Skupina se také zabývá vypracováváním odborných expertíz a problematikou reformy bezpečnostního sektoru, která hledá možné synergie mezi vojenskou a civilní dimenzí bezpečnostní politiky a celkově se snaží nalézat nové cesty ke zvyšování kapacit EU v tomto směru.

2.3.6. VÝBOR PRO CIVILNÍ A KRIZOVÝ MANAGEMENT (CIVCOM)

Výbor vznikl na základě rozhodnutí rady na summitu v Helsinkách v roce 2001. Má mandát formulovat doporučení a dodávat odborná stanoviska PSC pro oblast civilních operací EBOP. Výbor se snaží zajišťovat civilní kapacity napříč členskými státy i unijními institucemi. Je veden jako pracovní skupina PCS. Ve spolupráci s Komisí

⁶² Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 31

⁶³ Berman S.(ed.), str. 24

⁶⁴ Berman S.(ed.), str.25

pracuje i na exit strategiích v případě krizí různého charakteru.⁶⁵ Výbor byl zprvu trochu upozaděn oproti vojenským strukturám EBOP, ale to se změnilo s příklonem EU k realizaci civilních a peacekeepingových misí. Příprava první civilní mise v roce 2003 poukázala na nezastupitelnost CIVCOM.⁶⁶

2.3.7. PORADNÍ SKUPINA PRO ZAHRANIČNÍ VZTAHY (RELEX)

Role tohoto uskupení je sice nenápadná a diskrétní, ale přesto nezbytná. Jako pracovní skupina existuje RELEX již od roku 1994, kdy vznikla na základě institucionálního rámce načrtnutého Maastrichtskou smlouvou jako součást COREPERu. Úkolem skupiny je zabývat se horizontálními tématy SZBP a EBOP a jejich právními a finančními implikacemi. Působí jako mezi pilířová struktura.⁶⁷ Zároveň koordinuje agendy COREPERu a PSC. Poradci RELEXu mají také na starosti finanční predikce a analýzy misí EU, tak aby každá operace EBOP měla zajištěné stabilní financování.⁶⁸

Vedle těchto přímo zmíněných institucí zřizuje EBOP řadu podpůrných institucí sloužících k praktickému provádění misí (Situační středisko EU (EU SITCEN), Civilní prováděcí a řídicí kapacita (CPCC), Ředitelství krizového managementu a plánování (CMPD), Vojenský štáb EU (EUMS)), které se týkají aktuálních témat a mimo to také zajišťuje činnost několika unijních agentur: Evropské bezpečnostní agentury (EDA), Satelitního centra EU (EU SC) a Institutu strategických studií EU (EU ISS), které se zaměřují na zcela specifické a úzce profilované implikace bezpečnostní politiky EU.

2.4. LISABONSKÁ SMLOUVA A INSTITUCE EBOP

Ambiciózní snahu o institucionální vývoj EBOP reflektoval již odmítnutý návrh Ústavní smlouvy pro Evropu. Řada z těchto změn však přešla i do Lisabonské smlouvy, která vešla v platnost v roce 1. prosince 2009. Všem změnám je vlastní snaha o zachování kontinuity a zároveň o dodání inovativnosti institucím. Snahou reformy není odstavit členské státy od možnosti ovlivňovat EBOP, ale naopak umožnit mnohem

⁶⁵ tamtéž

⁶⁶ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 34

⁶⁷ Berman S.(ed.) str. 25

⁶⁸ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 34

komfortnější vzájemnou spolupráci na formulování společného stanoviska⁶⁹. Smlouva věnuje právě EBOP velkou pozornost, o čemž svědčí fakt, že tuto unijní politiku oficiálně nově pojmenovává jako Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (SBOP).

2.4.1. NOVÉ INSTITUCE

Lisabonská smlouva přináší klíčové změny v podobě ustanovení funkce stálého Prezidenta Evropské rady a funkce Vysoké reprezentantky pro zahraniční a bezpečnostní politiku, která je zároveň Místopředsedkyní Komise.⁷⁰ K této pozici se váže i vytvoření Evropské služby pro vnější činnost, orgánu, který podléhá přímo Vysoké reprezentantce a zajišťuje diplomatickou přítomnost EU ve světě. Další významnou institucionální změnou je rozdělení GAERC na dvě různé rady - Radu pro všeobecné záležitosti (GAC) a Radu pro zahraniční záležitosti (FAC).⁷¹ Předsedou FAC je ustanovena nastálo právě Vysoká představitelka. V současné době je tento post zastáván britskou baronkou Catrine Ashtonovou. Rada pod jejím vedením formuluje politiku v oblasti vnějších akcí a vypracovává strategie pro Radu, především s ohledem na zachování konzistentnosti unijní politiky.⁷² Smlouva dává Vysoké reprezentantce prominentní roli a specifický mandát, aby dokázala udržet koherentnost mezi členskými státy, institucemi EBOP a nástroji Komise.⁷³

Ostatní instituce a procedury byly sice předmětem velkých změn, ale základní nastavení zůstalo zachováno, jen bylo přizpůsobeno nově zavedeným funkcím Prezidenta Rady a Vysoké představitelky. ta se stala nově styčným bodem pro Evropský parlament místo Komise jako celku. Lisabonská smlouva však nepovažuje evropský parlament za pravý zdroj legitimacy a zaměřuje se o to více na mezivládní přístup k problematice EBOP. Legitimními aktéry jsou tak z jejího pohledu právě národní vlády.⁷⁴

⁶⁹ Grevi, Helli a Keohane (eds.), str. 60

⁷⁰ Rehl J., Weisserth H-B.: Handbook of ESDP, 2010, str. 26

⁷¹ Wessels W., Bopp F. The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty – Constitutional breakthrough or challenges ahead?, 2008, str. 17

⁷² Rehl J., Weisserth H-B. , str. 26

⁷³ Quille, Gerrard. The European External Action Service and the Common Security and Defence Policy (CSDP), 2010, str. 66

⁷⁴ Wessels, W., Bopp F. (2008), str. 16

2.4.2. PERMANENTNÍ STRUKTUROVANÁ SPOLUPRÁCE

Vedle institucionálních změn Smlouva také přináší změny v oblasti principů spolupráce. Zavádí jednak Permanentní strukturovanou spolupráci v oblasti vojenských misí a také přichází s Klauzulí solidarity v bezpečnostní dimenzi.

Snahou principu permanentní spolupráce není vyloučit a trestat členské státy, ale jde o snahu přinutit státy mnohem lépe využívat potenciál svých vojenských a civilních kapacit a nadále je rozvíjet.⁷⁵ Strukturovaná spolupráce umožňuje státům angažujícím se v misích EU blíže spolupracovat. Státy však pro přistoupení k tomuto mechanismu spolupráce musí splnit daná kritéria. Jejich jednotky se musí aktivně zúčastnit v misích EU, jak vojenských tak civilních. Musí být také schopny spolupracovat v dalších oblastech EBOP, jako je například dlouhodobé dostatečně uspokojivé financování armády, podíl na vývoji a výrobě zbraní v Evropské obranné agentuře či se podílet na výzkumu v oblasti bezpečnostních studií. Zároveň státy musí mít vybudovány takové logistické a zásobovací plány, které umožní dostat jednotky na místo do 30 dní a držet je zde po dobu 30 až 120 dní.⁷⁶

2.4.3. KLAUZULE SOLIDARITY

Klauzule solidarity je definována v 222. článku Lisabonské smlouvy takto: „Pokud je některý členský stát cílem teroristického útoku nebo obětí přírodní nebo člověkem způsobené pohromy, jednají Unie a její členské státy společně v duchu solidarity. Unie uvede do pohotovosti veškeré nástroje, které má k dispozici, včetně vojenských prostředků poskytnutých členskými státy.“⁷⁷ Tento článek tak explicitně zakotvuje princip solidarity i do oblasti EBOP. Členské státy se tak v případě teroristického útoku, přírodní katastrofy či ozbrojeného konfliktu můžou spolehnout na pomoc ostatních zemí eurozóny, která nemusí mít pouze podobu civilní nebo humanitární, ale i vojenskou. A tato asistence není limitována. Nabízí se zde proto srovnání s čl. 5 Washingtonské smlouvy, kterým se aktivuje pomoc členům v rámci NATO. Rozdíl mezi NATO a EU

⁷⁵ Rehl J., Weisserth H-B. str. 30

⁷⁶ Rehl J., Weisserth H-B. str. 27

⁷⁷ čl. 222, Lisabonská smlouva, přístupno z

<http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf> dne 24.7.2012

je však v tom, že Lisabonská smlouva počítá s úzkou kooperací mezi EU a NATO při aktivaci klauzule solidarity.⁷⁸

Vedle toho Lisabonská smlouva zřizuje ředitelství pro zvládání krizí a plánování (CMPD), které je formálně zařazeno jako součást sekretariátu Rady a slučuje do té doby dvě samostatně působící ředitelství. Tento útvar v sobě spojuje jak civilní, tak i vojenskou dimenzi zvládání krizí. Má proto na výběr z mnohem pestřejší palety nástrojů, jak plánovat a provádět operace EU v krizových oblastech. Společně se Službou pro vnější činnost a dalšími zmíněnými orgány EU by měl napomoci k dosažení tzv. všeobjímajícího přístupu ke zvládání krizových situací.⁷⁹

Lisabonská smlouva dále zakládá i Startovací fond pro operace EU, který doplňuje předcházející mechanismus financování operací EU, tak aby financování operací bylo mnohem flexibilnější.⁸⁰

2.5. PROCES PŘIJÍMÁNÍ ROZHODNUTÍ

Lisabonská smlouva zavádí při hlasování Rady možnost vedle jednomyslnosti použít i způsob volby kvalifikovanou většinou, ta tímto způsobem rozhoduje například o spuštění Strukturované ornamentní spolupráce. Rada rozhoduje také jednoduchou většinou a v případě procedurálních otázek.

Při rozhodování o bezpečnostních a obranných otázkách umožňuje Smlouva státům využít princip tzv. konstruktivní absence. Členský stát tak v inkriminované volbě jasně deklaruje, že se zdrží hlasování. Případné rozhodnutí tak na něj ale nemá žádné finanční ani jiné dopady. V případě vojenských operací tak členský stát není povinen vysílat své vojáky. Jestliže počet států, které využijí této konstruktivní absence, přesáhne váženě jednu třetinu obyvatel EU, tak rozhodnutí automaticky nebylo přijato.⁸¹

⁷⁸ viz čl. 42 (odd.2) Lisabonské smlouvy

⁷⁹ Khol,R. Lisabonská smlouva a oblast bezpečnostní a obranné politiky - možnost lepší integrace (2009), přístuno z: http://www.natoaktual.cz/lisabonska-smlouva-a-oblast-bezpecnostni-a-obranne-politiky-moznost-lepsi-integrace-ga7-na-analyzy.aspx?c=A091214_120253_na_analyzy_m02 dne 23.7.

⁸⁰ Khol,R. Lisabonská smlouva a oblast bezpečnostní a obranné politiky - možnost lepší integrace (2009)

⁸¹ Wessels, W.,Bopp F. (2008), str. 21

Státy mají po ruce také záchrannou pákou, a to v případě, kdy se rozhodnutí Rady týká životně důležitých zdrojů jejich národní politiky. V tomto případě je hlasování odloženo. Vysoká reprezentantka pak přistoupí k vyjednávání s členským státem a snaží se najít řešení situace. Když se jí to nepodaří, může být rozhodnutím Rady tato záležitost zařazena na jednání Evropské rady, která zde funguje jako poslední a nejvyšší instance, aby o sporné záležitosti rozhodla. Spletitý mechanismus volby ukazuje, že v této oblasti panuje dilema mezi efektivností rozhodování a snahou zachovat si právo veta. Státy se s novou smlouvou rozhodly bránit svou suverenitu a dát tak mantinely působení nově ustanovené Vysoké představitelky.⁸²

Oblast záležitostí, kde se rozhoduje kvalifikovanou většinou, může být podle Lisabonské smlouvy rozšířena jednomyslným rozhodnutím Rady (tzv. klauzule flexibility či Passarela). Tento krok není pod kontrolou národních parlamentů. Smlouva však zároveň brání, aby byl tento postup v oblasti obrany a bezpečnosti.⁸³

2.6. EVROPSKÁ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE

Měnicí se bezpečnostní prostředí nutilo Unii, aby se zamyslela nad svými prioritami v oblasti bezpečnosti v dlouhodobější perspektivě. Příčinou tohoto kroku byla především mezinárodní situace na sklonku tisíciletí, kdy po relativně klidných 90. letech přišlo 11. září 2001 a v bezpečnostní oblasti se objevila zcela nová hrozba mezinárodního terorismu. Bushova administrativa zaujala proti této nové hrozbě jasný postoj a vyhlásila „war on terror“, kterou prakticky realizovala svými operacemi v Afghánistánu a Iráku. Evropa se svojí nově se rodící bezpečnostní politikou byla proto záhy nucena, aby sobě sama definovala strategii, která by se stala vodítkem s dlouhodobou perspektivou pro zainteresované unijní instituce i členské státy.

Finálním krokem, který určil podobu nově se formující EBOP, bylo právě schválení Evropské bezpečnostní strategie (EBS) s podtitulem Evropa v lepším světě. Strategie vznikla jako odpověď na americkou strategii boje proti terorismu a zároveň vytyčuje rámec působení EU v bezpečnostní oblasti.⁸⁴ Strategii prezentoval tehdejší Vysoký

⁸² Wessels, W, Bopp F. (2008), str. 24

⁸³ Viz čl. 31 (4) Smlouvy o EU

⁸⁴ Mérand, Frédéric . European Defence Policy ,Beyond the Nation State, 2008, str.129

zmocněnec pro SZBP Javier Solana na summitu Evropské Rady, která ji posléze v prosinci 2003 schválila.⁸⁵

Strategie je členěna do třech částí. V první části definuje současné komplexní proměny mezinárodního klimatu a z toho vyplývající bezpečnostní hrozby. Druhá část formuluje odpovědi na tyto hrozby z perspektivy EU. Ve třetí části se strategie soustředí na změny uvnitř unijní politiky.

2.6.1. VÝZVY

Evropská unie je dostatečně velké politické společenství, aby převzala svůj díl zodpovědnosti za celosvětovou bezpečnost a pokusila se ji změnit k lepšímu.⁸⁶ Současný dynamický svět předkládá řadu výzev, které vyžadují řešení pro mezinárodní bezpečnost.

Těmi hlavními jsou především chudoba a s ní spojené nemoci, které se vyskytují v rozvojových zemích třetího světa a jsou výsledkem často celé řady problémů. Bezpečnost je důležitým předpokladem rozvoje a stability. Řada zemí se ale pohybuje v začarovaném kruhu chudoby a násilí, ze kterého vyrůstají hrozby pro mezinárodní společenství. Příkladem může být energetická závislost Evropy na zdrojích, které ve většině případů pocházejí z nestabilních regionů.⁸⁷

2.6.2. HLAVNÍ HROZBY

Strategie definuje jako hlavní hrozby pětici fenoménů. Jedná se o terorismus, šíření zbraní hromadného ničení, regionální konflikty, selhání států a organizovanou trestnou činnost.

Terorismus - Mezinárodní terorismus představuje zcela novou hrozbu pro celou Evropu. Často je spojen s náboženským extremismem. Evropa je pro teroristy cílem i základnou zároven.

Šíření zbraní hromadného ničení - Dalším nebezpečím je šíření zbraní hromadného ničení, a to zejména v důsledku závodů ve zbrojení na nepříliš stabilním Blízkém

⁸⁵ Fiala,P.,Pítrova M.(2009), str. 646

⁸⁶ Evropská bezpečnostní strategie (2003), str. 1

⁸⁷ Evropská bezpečnostní strategie (2003), str. 3

Východě. S tímto problémem souvisí i nebezpečí šíření chemických a biologických zbraní.⁸⁸

Regionální konflikty - Hrozbou pro Evropu jsou i regionální konflikty. Velmi často se jedná o dlouhodobě neřešené problémy, kde konflikt „zamrzl“ na mrtvém bodě. Problematické je především to, že regionální konflikty se mohou velmi snadno stát zdrojem předchozích dvou hrozeb.

Selhání státu - Nebezpečí může znamenat i selhání státu, kdy dojde na určitém území k rozpadu institucí a poklesu odpovědnosti za veřejné statky. Tato hrozba narušuje státy zevnitř a může se stát stejně tak zdrojem předchozích hrozeb.

Organizovaná trestná činnost - Poslední ale nikoliv nejmenší hrozbu představuje organizovaná trestná činnost. Evropa je pro tento typ kriminality hlavním cílem. Převážnou část činnosti těchto organizovaných skupin tvoří příhraniční obchod se zbraněmi, drogami a ženami. Solana tak poukazuje na to, že pozornost je potřeba věnovat i vzrůstajícímu fenoménu námořního pirátství.⁸⁹

2.6.3. EVROPSKÁ ODPOVĚĎ NA BEZPEČNOSTNÍ HROZBY

V druhé části dokumentu jsou představeny odpovědi unie na tyto hrozby, které se drží premisy „Je třeba, abychom jednali globálně, ale současně jednali lokálně.“⁹⁰ Unie si tak vytyčila tři hlavní cíle boje proti definovaným hrozbám. Prvním je zavedení tzv. euro zatykače, který pomůže především v potírání terorismu a zdrojů, ze kterých je terorismus financován. Druhým krokem je soustředěná aktivita na mezinárodním poli ve prospěch uzavření úmluv o nešíření jaderných zbraní. Třetím krokem je zaměření se na regionální konflikty. EU se snaží pomoci rozpadlým státům postavit se zpět na nohy. Podporuje fungování demokratických institucí a vládu práva a to jak na Balkáně, tak v Asii i v Africe.

⁸⁸ Evropská bezpečnostní strategie(2003), str. 4

⁸⁹ Evropská bezpečnostní strategie(2003), str. 5

⁹⁰ Evropská bezpečnostní strategie(2003), str. 6

2.6.4. PRVKY STRATEGIE

V době globalizace neztrácejí geograficky vzdálené krize na svém nebezpečí. První obraná linie proto bude na rozdíl od předchozích historických zkušeností ležet v zahraničí. Je potřeba zdůraznit, že žádná z hrozeb není čistě vojenské povahy, nelze se jim proto stavět s čistě vojenskými prostředky. Je nutné tyto krize řešit komplexně i za pomoci civilních nástrojů, a k tomu má EU velmi dobré předpoklady. Rozšiřování unie však zároveň znamená přibližování se ohniskům konfliktů. Je proto nutné, aby EU se snažila udržovat stabilitu a rozvoj ve státech, které s ní bezprostředně sousedí. Strategie v tomto ohledu vytyčuje hlavní oblasti, na které by se měla unie zaměřit. Jedná se především o arabsko-izraelský konflikt, oblast Jižního Kavkazu a také o oblast Středozeří. EU by se zde neměla angažovat pouze politicky, ale i za pomoci hospodářské a kulturní spolupráce.

Ve vztahu k mezinárodnímu společenství prosazuje EU vizi společenství založeného na „účinném multilateralismu“⁹¹. V rámci mezinárodního společenství by měly panovat takové podmínky, které umožňují dodržování mezinárodního práva všemi zúčastněnými aktéry. Zároveň by měl být všemi uznáván primát OSN jako rámcové mezinárodní organizace umožňující zachovávání míru a bezpečnosti. Nezbytná je také podpora dalších klíčových mezinárodních organizací jako je například WTO či OBSE nebo regionální organizace typu MERCOSUR či ASEAN. Základním pilířem mezinárodní spolupráce však pro EU zůstává transatlantická vazba, jejímž hlavním vyjádřením je působení NATO.

Nejlepší ochranou před nebezpečím je mezinárodní společenství sestávající se z demokratických států. Proto EU prosazuje šíření demokracie všude ve světě. A to i pomocí obchodní politiky a programů rozvojové politiky. EU je také připravena pomoci izolovaným státům vrátit se zpět k demokracii a do mezinárodního společenství.

2.6.5. DOPADY STRATEGIE DOVNITŘ UNIE

Ve třetí části dokumentu jsou formulovány dopady strategie dovnitř EU, které se dají shrnout do tří slov: aktivnější, akceschopnější a soudržnější. Solana předkládá sadu doporučení, které by měla EU provést, aby si dokázala zachovat vysokou úroveň bezpečnosti. EU by měla mít schopnost provádět několik operací současně. Zároveň by

⁹¹ Evropská bezpečnostní strategie(2003), str. 9

měla umět v rámci operací integrovat jak vojenské tak i civilní prvky. Při hrozícím nebezpečí se EU drží zásady preventivní angažovanosti a snaží se krizovým situacím předcházet. Unie by zároveň měla sdílet a systematicky využívat své vojenské kapacity, aby byly využívány co nejefektivněji a nedocházelo zde ke zbytečným duplicitám. Zároveň je nutné nadále rozvíjet civilní kapacity, které jsou nezbytné pro nasazení v krizových oblastech po skončení vojenských operací, aby zde pomohly znovuustavit fungující samosprávu a zamezili propadu oblastí do chaosu. Pro předcházení rizikům a krizovým situacím je také nutné posílit vzájemnou výměnu informací mezi zainteresovanými aktéry a tvorbu analýz odhalujících potenciální ohniska krizí.

Klíčovou devizou EBOP je předpoklad, že EU je silnější, když všichni jednají společně. Proto klade velký důraz na spolupráci s partnery. Deklaruje nenahraditelnost transatlantického partnerství a poukazuje na potenciál spolupráce s Ruskem.

V závěru textu formuluje Solana přesvědčení, že „Ve světě nových nebezpečí, ale i nových příležitostí má Evropská unie dostatek sil na to, aby zásadním způsobem přispěla k boji proti těmto hrozbám i k využití těchto příležitostí. Aktivní a akceschopná EU by mohla projevit svůj vliv v celosvětovém měřítku.“⁹²

2.6.6. ZPRÁVA O PROVÁDĚNÍ EBS

EBS se stala široce diskutovaným dokumentem napříč celou Evropou, byla chápána jako vyjádření postoje EU k oblasti bezpečnostní politiky a měla svůj dopad i na bezpečnostní politiku členských států. Někteří poukazovali na to, že text je silně prodchnut liberálně intervencionistickým přístupem.⁹³ Jiní dokument srovnávali se strategiemi UAS a NATO a poukazovali na to, že EU má stejné priority jako USA, ale definuje odlišné způsoby jejich dosahování, což pramení především z toho, že jejich vojenská síla je oproti USA mnohem menší, proto si volí i skromnější cíle.⁹⁴ Pět let po jejím přijetí v letech 2007 až 2008 iniciovala Evropská rada audit provádění EBS a zhodnocení jejich reálných dopadů. Na konci roku tak vznikla zpráva o provádění EBS. Ta komplexně shrnuje pět let fungování EBS a pro nás je tak cenným dokumentem mapujícím praktické provádění EBOP.

⁹² Evropská bezpečnostní strategie (2003), str. 14

⁹³ Mérand, Frederic, str. 132

⁹⁴ Eichler, Jan. Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002). 2008, str. 1

2.6.7. HODNOCENÍ EBS

Zpráva hned v úvodu konstatuje, že EU působí jako „stabilizační prvek“⁹⁵ na evropském kontinentě, který vede země k prosperitě, a to i v dříve krizových oblastech, jako byly například balkánské země. Přesto však čelí stále rozmanitým hrozbám. Rizika definovaná EBS nezmizela, ale naopak zůstala a stal se mnohem složitější. Zamrzlé konflikty na Blízkém východě a v Jihovýchodní Asii zůstávají nadále zdrojem rizik. Terorismus se objevil i uvnitř EU i přesto, že se podařilo řadu plánovaných útoků odhalit. Teroristům se podařilo spáchat několik hrůzných činů v Londýně a Madridu. Globalizace přinesla nové příležitosti, ale zároveň vede k propojenosti a složitosti hrozeb. Informační systémy i energetické zásobování je mnohem zranitelnější. Projevuje se i dopad finanční krize, která zasáhla stejnou měrou rozvinuté ekonomiky i rozvojové země.

EU však neztrácí vůli čelit současným výzvám. Působí jako největší dárci humanitární a rozvojové pomoci, a to dlouhodobě. Zároveň se osvědčila EBOP, která do roku 2008 realizovala přes 20 různých operací. Spokojenost však není na místě, protože je ještě pořád co zlepšovat. EU by měla umět reagovat na krizové situace včas, jednotně, přiměřeně a s podporou veřejnosti.⁹⁶ V první řadě se však zasazuje o mírové řešení každého konfliktu s respektem k OSN v mezinárodním systému. Nadále považuje multilaterální řád mezinárodních vztahů za nejlepší způsob nastavení mezinárodních vztahů. Stejně tak i transatlantická vazba je z pohledu EU nadále nenahraditelná. Práce na naplňování EBS probíhaly během zmíněných pěti let kontinuálně a neustále pokračují, aby mohla EU držet krok s dynamickým vývojem světových událostí. Strategie tak zůstává nadále relevantní.

2.6.8. HODNOCENÍ HROZEB

Hrozby určené strategií v roce 2003 nadále přetrvávají. V oblasti šíření jaderných zbraní, která je podle zprávy „největším ohrožením bezpečnosti EU“⁹⁷ se EU snaží uplatňovat svojí diplomatickou aktivitu na mezinárodních fórech a naplňováním řady mezinárodních úmluv v duchu principů multilateralismu.

⁹⁵ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 1

⁹⁶ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 2

⁹⁷ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 3

Boj proti terorismu je dalším z unijních úkolů. V této oblasti naplňuje EU řadu dílčích strategií zaměřených především na oblast spravedlnosti a vnitřních věcí. Tyto nástroje usnadňují vyšetřování a hledání teroristů, stejně tak i pachatelů organizovaného zločinu. Jak zpráva konstatuje „pokroku v této oblasti bylo dosahováno jen pomalu a v neúplné míře“⁹⁸. Jako ohniska hrozeb zpráva zmiňuje i počítačovou bezpečnost, kde roste nebezpečí kyberútoku. V oblasti energetické bezpečnosti roste obava ze značné závislosti na zdrojích z politicky nestabilních regionů, problematické je taky dopravování surovin přes nestabilní oblasti. Svoji roli hraje i faktor změny klimatu, který zvyšuje hrozbu v podobě přírodních katastrof, zhoršování životního prostředí a zápasu o přístup ke zdrojům. Unie se podle zprávy v tomto směru musí především zaměřit na dostatečné analyzování situace, aby mohla s dostatečným předstihem být varována před blížící se katastrofou.

EU se snaží také šířit stabilitu ve svém okolí, jednak pomocí instrumentu rozšiřování, kdy řada balkánských zemí získala již status kandidátské země a připravují se na členství, ale také pomocí strategických partnerství, a to jak ve Středozeří, tak i na Východě.

V případě nestabilních států se ukazuje jasná souvislost mezi nestabilitou a konflikty, které se unie snaží tlumit pomocí nástrojů rozvojové politiky. Projevem nestabilních států se stalo také námořní pirátství, které bylo důvodem k první námořní misi EBOP.⁹⁹

Zpráva vkládá velké naděje do Lisabonské smlouvy jako nového rámce pro dosažení cílů strategie. Unie by se tak měla zaměřit na předcházení krizím a aktivně působit nejen na svém území, ale především ve svém sousedství. Důležitým aspektem je také aktivní zapojení a utváření mezinárodního systému v podobě aktivního vystupování na půdě mezinárodních organizací OSN počínaje, přes OBSE, WTO, nemluvě o silné vazbě mezi EU a NATO. Unie se díky pěti letům působení EBS výrazně přiblížila k jejím cílům, musí se však více snažit, aby hrála mnohem aktivnější roli při utváření událostí než doposud.¹⁰⁰

⁹⁸ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 4

⁹⁹ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 8

¹⁰⁰ Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie (2008), str. 12

2.7. IMPLIKACE EBOP V PERSPEKTIVĚ ČLENSKÉHO STÁTU

Z předchozích řádků můžeme vyvodit několik jasných implikací, které se vztahují i k České republice a její zahraniční a bezpečnostní politice, vstupují do ní, působí na ní a ovlivňují ji. Zároveň ke každé z nich můžeme přiřadit aktéry zahraniční politiky, kteří jsou těmito implikacemi přímo zasaženi. Kontext EBOP tak staví před aktéry české zahraniční politiky klíčová témata, která je nutí vyjádřit se, zaujmout k nim jasnou pozici a tak přispět k formulaci celkového českého postoje a realizaci české zahraniční politiky v jejím jednom výseku. Hlavní výzvy EBOP, jejichž rezonanci se pokusíme nalézt i v české kotlině jsou následující:

- Vztah mezi EU a NATO
- EBS a její dopady na národní bezpečnostní politiku
- EBOP a její proměna po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost
- Přítomnost národních aktérů v rozhodovacím procesu EBOP

První tři implikace můžeme považovat za politická témata. Poslední implikace je věcí ryze praktického provádění politiky, do které se však promítají i politická rozhodnutí a preference obsažené v prvních třech implikacích. Na základě předchozího kontextu můžeme zmíněné implikace přiřadit k jednotlivým aktérům podle toho, zda se jich a jejich funkčního působení dané téma přímo týká či nikoliv.

Témata/Aktéři	Politické strany	Vláda	Armáda
Vztah EU a NATO	✓	✓	
EBS a její dopady		✓	✓
EBOP a Lisabonská smlouva	✓	✓	
Přítomnost v rozhodovacím procesu		✓	✓

Obr. 2 - Tabulka vztahu hlavních témat EBOP a aktérů české zahraniční politiky

Vztah EU a NATO - Specifický vztah mezi Severoatlantickou aliancí a EU je tématem, které zasahuje ze zmíněných aktérů politické strany a vládu. Ti musejí učinit v rámci svých programů politická rozhodnutí a zaujmout postoj k tomuto problému v kontextu priorit české zahraniční politiky. Armáda v tomto případě stojí v demokratickém státě stranou a nechává klíčové rozhodnutí na politické reprezentaci, aby určila mantinely jejího působení.

EBS a její dopady na národní bezpečnostní politiku - Bezpečnostní strategie EU má své dopady i na českou bezpečnostní politiku. Snahou tohoto tématu bude určit, zda a jak se principy EBS odrazily v relevantních bezpečnostních dokumentech české bezpečnostní politiky. Z toho důvodu toto téma zasahuje vládu a armádu, které především realizují bezpečnostní politiku po odborné stránce jakou je tvorba bezpečnostních strategií.

EBOP a její proměna po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost - Toto téma je nejčerstvější ze všech implikací EBOP. Jedná se o snahu nalézt náznaky, zda debata vedená o přijetí Lisabonské smlouvy mezi politickými aktéry obsahovala i postoje ke změnám v oblasti EBOP. Z toho důvodu jsou touto implikací zasaženy politické strany a vláda, jako hlavní hybatelé této politické debaty.

Přítomnost národních aktérů v rozhodovacím procesu EBOP - Toto téma je otázkou praktického provádění české politiky v rámci unijních institucí, které reflektuje i politické preference klíčových aktérů. Snaží se zjistit, jak je prosazována česká pozice v praxi a zda Česká republika využívá všech možností, které jí účast v EBOP přináší. Z toho důvodu tuto implikaci z aktérů pokrývá svým působením vláda a armáda.

V rámci naší analýzy zúžíme výběr zkoumaných implikací pouze na ty, které jsou svým typem politické. V tomto případě se tedy jedná o první tři zmíněné. Poslední zmíněné téma praktického zastoupení v rámci institucí je díky propracovanému nastavení unijních institucí natolik sofistikované, že přesahuje možnosti této analýzy a skýtá potenciál samostatného výzkumu.

3. ANALÝZA ČESKÉHO POSTOJE

Následující řádky se zaměří na detailní rozbor a analýzu postoje aktérů české zahraniční politiky v ohledu k určeným osám vývoje EBOP. V kontextu našeho výzkumu se bude jednat o analýzu postojů aktérů české zahraniční politiky.

Aktéry definujeme blíže takto. První zmiňme politické strany, které prostřednictvím svých programů a výstupů artikuluji priority své politiky, a to i v oblasti EBOP. Pro účely naší analýzy se budeme zabírat hlavními politickými stranami, které na naší politické scéně působí dlouhodobě, tj. více než jedno volební období ve sledovaném období a zároveň reprezentují výrazné proudy politického myšlení. Jedná se o tyto politické strany: ODS, KDU-ČSL, ČSSD a KSČM. Strany tak reprezentují jednotlivé politické proudy ve společnosti: liberálně-konzervativní, křesťanskodemokratický, sociálně demokratický a komunistický. Na postoje stran má vliv také to, zda je strana členem vládní koalice či pracuje v opozici. Přítomnost ve vládním kabinetu dává totiž politickým stranám do ruky účinný nástroj, jak realizovat svůj program v praxi, a to i ve sféře bezpečnostní politiky. Právě volby a následné vládní angažmá tvoří spojnici mezi dvěma aktéry - politickými stranami a vládou. Proto mají tito dva aktéři k sobě velmi blízko a je nutné pečlivě rozlišovat, které kroky aktéři činí jako politické strany a které z titulu svého vládního angažmá. Jak již v úvodu práce bylo naznačeno, tato studie se zaměřuje více na politické aspekty analýzy než na aspekty čistě vojenské, bude se mnohem více věnovat právě těmto dvěma aktérům: politickým stranám a vládě než problematice armády.

Druhým významným aktérem zahraniční politiky je vláda, kterou pojmáme více z hlediska státní administrativy. Tu můžeme vnitřně diferencovat na dvě relevantní složky: Ministerstvo zahraničních věcí (MZV) a Ministerstvo Obrany (MO), kterých se problematika EBOP týká. Obě instituce však tuto oblast nahlízejí z odlišného úhlu. MZV posuzuje tuto problematiku v kontextu prosazování českých zájmů na půdě EU. MO se na záležitosti EBOP dívá z pohledu vojenského a obranného, s mnohem větším zaměřením na praktickou realizaci v podobě například účasti na operacích EU.

Třetí významný aktér - armáda, je pojmán v našem případě jako celostní entita, právě díky své pevné hierarchické struktuře. Jeho kroky jsou tudíž hodnoceny jednotě jako kroky homogenního subjektu bez vnitřní diferenciaci.

3.1. POSTOJE AKTÉRŮ V DEBATĚ O VZTAHU EU A NATO

Vztah mezi EU a NATO je jedním z témat EBOP, které názorově rozděluje aktéry české zahraniční politiky a dává vyniknout české debatě o bezpečnostních prioritách zahraniční politiky vůči EU. Protože je unie především politickým projektem a oblast EBOP je postavena pevně na mezivládním přístupu, zaměříme se v naší analýze na přístup vlády a politických stran. Armáda tentokrát zůstane opomenuta, protože zde se jedná více o politické rozhodování než o odborný přístup.

3.1.1. VÝVOJ ČESKÉHO POSTOJE KE VZTAHU EU A NATO V LETECH 2004 - 2011 - AKTÉR VLÁDA

Prvotní postoj české vlády ke vztahu EBOP a NATO byl poznamenán vstupem do Severoatlantické aliance již v roce 1999, který zcela ovládl agendu bezpečnostní politiky. Dalším faktorem byl chybějící politický konsenzus nad tímto tématem a také absence českých bezpečnostních dokumentů.¹⁰¹ V roce 2004 tak přetrvával rozdílný pohled obou ministerstev na podobu EBOP, kdy zejména MO mělo mnohem skeptičtější pohled na EBOP než MZV. Nicméně panovala mezi oběma institucemi shoda na základním východisku zahraniční politiky, které požadovalo kompatibilitu aktivit EU a NATO.¹⁰² Tato premisa se stala pro českou zahraniční politiku určující. V následujících letech ho vláda ČR vždy uváděla jako svoji prioritu.

V roce 2005 kladla vláda ČR důraz na rozvoj vojenských a civilních kapacit EU, aby tak byla schopná dostát svým plánům.¹⁰³ Nejbližším partnerem EBOP bylo skutečně NATO, ale spolupráce mezi nimi spíše stagnovala a probíhala víceméně na praktické rovině.¹⁰⁴ Nejinak tomu v následujících letech 2006 a 2007. ČR se zároveň účastnila symbolicky misí EBOP a postupovala v plnění úkolů vyplývajících z Rámcového cíle (Headline goal). Hlavním vodítkem pro rozhodování o účasti misích bylo především teritoriální umístění operace a jeho korelace s teritoriálními prioritami vlády ČR.¹⁰⁵ Od roku 2007 se začíná situace pomalu měnit a vláda ČR začíná přikládat EBOP větší význam, což se například odrazilo na počtu civilních expertů, kteří se účastnili operací

¹⁰¹ Pick, Otto, *Zahraníční politika České republiky 1993-2004*. 2004, str. 38

¹⁰² Pick, Otto (2004), str. 44

¹⁰³ Zpráva o zahraniční politice v roce 2005, MZV, str. 46

¹⁰⁴ tamtéž

¹⁰⁵ Zpráva o zahraniční politice v roce 2006, MZV, str. 57

EBOP, které meziročně vzrostly o polovinu.¹⁰⁶ Vláda zároveň začíná s přípravou agendy na české předsednictví a koordinuje své kroky v rámci tzv. Troiky spolu s Francií a Švédskem. Francie je v tomto směru velmi ambiciózní. Ministerstvo obrany se tak staví velmi rezervovaně k francouzským plánům na nové velitelské a plánovací struktury. Má totiž obavu z dublování kapacit vojenského velení a i ke konceptu battle groups se MO staví spíše rezervovaně.¹⁰⁷

Hlavní zlom však přichází v roce 2008, kdy je potřeba zmínit dvě důležité události v oblasti EBOP, první z nich nástup francouzského předsednictví, které si dalo jako jednu z hlavních priorit zlepšit doposud stagnující vztah mezi EU a NATO. Druhým důležitým krokem byla reflexe EBS po pěti letech a přijetí zprávy, která hodnotila a doplňovala tuto strategii. ČR se ve spolupráci s Francií podílelo na přípravě priorit pro své Předsednictví radě na rok 2009, kdy počítalo s pokračováním intenzivní politiky v rámci EBOP podle kurzu nastaveného francouzským Předsednictvím. ČR se v této oblasti chtěla zaměřit především na rozvoj civilních a vojenských kapacit, posilování vztahu EU a NATO v perspektivě posilování transatlantické vazby a pokračování v projektech sdílení vojenských kapacit.¹⁰⁸ Přestože francouzské Předsednictví vyvinulo enormní snahu o posunutí vztahu mezi EU a NATO na kvalitativně lepší úroveň, nakonec se tato iniciativa nesetkala s přesvědčivým úspěchem.¹⁰⁹ Česká vláda také v tomto roce schválila Vojenskou strategii, tento dokument je však stručný a o postoji ČR k EBOP se zmiňuje pouze obecně, odbornou veřejností proto byl spíše kritizován.¹¹⁰

Na závěr roku 2008 se EU zabývala hodnocením pěti let působení EBS. Byla zde snaha o sepsání nové strategie, avšak evropští lídři dospěli k názoru, že EBS je vyvážený a stále platný dokument, takže došlo pouze k jeho aktualizaci a doplnění. ČR se do debaty o EBS zapojila také a soustředila se především na téma vztahu EU a NATO, proliferaci zbraní hromadného ničení, energetickou bezpečnost a ilegální migraci.¹¹¹ Dlouhodobější české stanovisko zahrnovalo čtyři body. V první řadě vláda navrhovala, aby nebyla vytvářena zcela nová evropská strategie, ale aby došlo pouze k aktualizaci té stávající. Na tomto bodě se podařilo najít v rámci EU shodu. Podle dalších bodů postoje české vlády měla EBS klást více důrazu na problematiku energetické bezpečnosti, ilegální

¹⁰⁶ Zpráva o zahraniční politice v roce 2007, MZV, str. 45

¹⁰⁷ Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2007, str. 99

¹⁰⁸ Zpráva o zahraniční politice v roce 2008, MZV, str. 55

¹⁰⁹ tamtéž

¹¹⁰ Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2008, str. 82

¹¹¹ Zprávy o zahraniční politice ČR v roce 2008, MZV, str. 59

migraci a na hájení strategických zájmů ve Východní Evropě.¹¹² Tyto priority se pak také odrazily v již zmiňované Zprávě o provádění EBS z konce roku 2008. Další rok byl pro českou zahraniční politiku přelomový, protože získala díky Předsednictví v Radě EU doposud jedinečnou možnost prosadit své priority s mnohem větší vahou.

3.1.2. ČESKÉ PŘESEDNICTVÍ

Jedním z hlavních témat předsednictví se proto stalo posílení transatlantické spolupráce. ČR tak navázala na francouzské předsednictví a usilovala o to, aby rozvoj EBOP byl komplementární k rozvoji NATO a nedocházelo ke zbytečným duplicitám. Za nejperspektivnější oblast rozvoje považovala především oblast civilního krizového managementu, kde může EU uplatnit své široké zkušenosti.¹¹³ Zároveň se také jednou z priorit stala energetická bezpečnost. Vláda se jednak snažila v rámci předsednictví dosáhnout dohody o liberalizaci trhu s elektřinou v Evropě, ale také tematizovala problematiku vnějších vztahů z pohledu energetické bezpečnosti, a to v kontextu lednové krize dodávek plynu z Ruska.¹¹⁴

Vrcholem snah o zlepšení vztahu mezi EU a NATO byl pražský summit EU - USA, který proběhl v květnu 2009 za účasti nově zvoleného amerického prezidenta Baracka Obamy. České předsednictví bylo v prosazování svých priority velmi aktivní a často šlo i nad rámec svých povinností. Podporovalo členství Gruzie v NATO či se snažilo rozšířit spolupráci NATO a Ruska. Nicméně i přes dílčí úspěchy jako bylo například společné jednání EU a NATO ve formátu NAS - PSC se mu praktickou spolupráci moc rozšířit nepodařilo.¹¹⁵ Vedle této priority se ČR soustředila v rámci EBOP na rozvoj plánování a zlepšení možností výcviku a jeho financování.¹¹⁶

Rok 2010 byl pro EBOP ve znamení nového institucionálního uspořádání zavedeného Lisabonskou smlouvou. Po celý rok probíhala reflexe nově nastavených vztahů a implementace nových prvků. Rozvoj EBOP s ohledem na účelnost a komplementaritu vůči NATO zůstával jednou z hlavních priorit české zahraničně bezpečnostní politiky. EBOP byla začleněna do nově vznikající Služby pro vnější činnost EU (ESVČ), které

¹¹² Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2008, str. 87

¹¹³ Společná zahraniční a bezpečnostní politika (online), MZV, 2009

¹¹⁴ Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2009, str. 92

¹¹⁵ Zpráva o provádění zahraniční politiky ČR v roce 2009, MZV, str 88

¹¹⁶ tamtéž, str. 85

předsedá nově ustanovená Vysoká reprezentantka pro zahraniční a bezpečnostní politiku, která je zároveň Místopředsedkyní Komise. Po celý rok proto probíhaly debaty mezi členskými státy o konkrétní podobě ESVČ. Zároveň také členské státy mezi sebou jednaly o praktickém naplňování nových principů Strukturované permanentní spolupráce, či klauzule solidarity. Debata však nepřinesla žádný uspokojivý výsledek. Členské státy se lišily v pohledech na konkrétní podobu i obecnou potřebu zmiňovaných instrumentů. ČR v této oblasti nových nástrojů EBOP podporovala především hledání synergií mezi civilní a vojenskou dimenzí EBOP a zároveň deklarovala svoji otevřenost pokračovat v hledání dalších možností spolupráce.¹¹⁷

V roce 2011 vláda přijala dokument s názvem Koncepce zahraniční politiky ČR, který definuje priority v oblasti české zahraniční politiky pro následující období. Koncepce definuje transatlantickou vazbu jako jednu z priorit zahraniční politiky a zároveň určuje EBOP jako jednu z hlavních priorit ČR v rámci EU. Následný postoj ke vztahu EU a NATO vysvětluje takto: „ČR bude podporovat rozvoj efektivní a akceschopné EBOP s přihlédnutím ke svým závazkům v NATO.“¹¹⁸ Z pohledu ČR jsou tak EU a NATO nahlíženi jako strategičtí partneři.

3.1.3. VZTAH MEZI MZV A MO

V oblasti bezpečnostní politiky na evropské úrovni jsou spolu MZV a MO nuceny velmi blízce spolupracovat. Oba subjekty jsou ve stejné míře zastoupeny v rámci stálého zastoupení ČR v Bruselu. To paradoxně pomáhá otupovat možné názorové hrany, zlepšuje komunikaci, pomáhá navazovat osobní kontrakty a tím zlepšovat vzájemnou spolupráci.¹¹⁹

Obě instituce totiž přirozeně zastávají odlišné postoje. MZV vnímá EBOP více z evropské perspektivy a v kontextu zahraniční politiky. MO bývá považováno za instituci s mnohem konzervativnějším pohledem, která oblast EBOP pojímá více z vojenského hlediska. V této oblasti také občas vznikají třecí plochy, protože MO stále považuje za prvořadou agendu spojenou s NATO. Přestože „europeziace“ MO s každým rokem postupuje, alianční agenda zůstává nadále dominantní, což se může odrazit v účasti na řízení evropských bezpečnostních projektů. MO má proto

¹¹⁷ Zpráva o provádění zahraniční politiky ČR v roce 2010. MZV, 2011 str. 52

¹¹⁸ Koncepce zahraniční politiky ČR, MZV, 2011, str. 11

¹¹⁹ Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2007, 2008, str. 103

rezervovanější přístup k EBOP a dbá na to, aby v jejím rámci nedocházelo k duplicitnímu překrývání s kapacitami NATO.¹²⁰ MZV tak bývá mnohem pozitivněji naladěno k iniciativám EU v bezpečnostní oblasti než MO, které zůstává opatrné a spíše skepticky sleduje vývoj uvnitř EU.¹²¹

3.1.4. SHRNUTÍ

V prvotní fázi dominovala na MZV a MO tematika spojená s NATO. To se ale začalo měnit v letech 2007 a 2008, což bylo způsobeno jednak externě - vývojem EBOP a NATO, zejména debatou a hodnocením EBS a také interně - přípravami vlády na české Předsednictví. Ve vztahu k EU a NATO zastávají obě ministerstva odlišné postoje, které však nejsou nepřekročitelnou překážkou. Obě instituce se shodují v požadavku na kompatibilitu vztahů mezi EU a NATO. Zajímavým faktorem je zkušenost Předsednictví ČR v Radě EU, které dalo české vládě nevídanou možnost realizovat svojí politiku s mnohem větší vahou, čehož se vláda snažila využít i v oblasti vztahu EU a NATO, přestože se jí podařilo dosáhnout dílčích úspěchů, vztah mezi EU a NATO se neposunul na kvalitativně vyšší úroveň. Se vstupem Lisabonské smlouvy v platnost podporuje vláda ČR vznikání ESVČ a je otevřená hledání nových a efektivnějších způsobů spolupráce. Nové české bezpečnostní dokumenty nadále potvrzují stanovisko ČR, které nahlíží na EU a NATO jako na strategické partnery.

3.2. VÝVOJ ČESKÉHO POSTOJE KE VZTAHU EU A NATO - AKTÉR POLITICKÉ STRANY

V této kapitole se zaměříme na postoje českých politických stran k problematice EBOP respektive ke vztahu EU a NATO. Klíčové pro nás bude, zda se toto téma vyskytuje v dlouhodobých programových prioritách a jakým způsobem je zde reflektováno. Dále se zaměříme na volební programy relevantních stran v posledních dvou parlamentních volbách v letech 2006 a 2010. Protože to jsou především tyto volby, které určují, jak bude vypadat vláda potažmo podoba české zahraniční politiky vůči EU.

¹²⁰ Kořan, Michal a kol. Česká zahraniční politika v roce 2007, str. 103

¹²¹ Khol, Radek, Evropeizace bezpečnostní a obranné politiky ČR, In: Dančák, Fiala, P. Evropeizace, 2005 str. 147

Mezi relevantní strany naší analýzy řadíme ty politické strany, které se pohybují na půdě Parlamentu dlouhodobě. To znamená v našem případě déle než jedno volební období. Cílem je tak nahlédnout z perspektivy delší než jedno volební období tendence, které k problematice vztahu mezi EU a NATO v české politice panují. Následující řádky budou analyzovat programy ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM.

3.2.1. ODS

Občanská demokratická strana (ODS) patří mezi opory pravice v českém parlamentu. Během sledovaného období působila ve vládě v letech 2006 až 2009 a od roku 2010 až do současnosti. Vždy jako nejsilnější strana vládní koalice.

ODS dlouhodobě zastává neměnný postoj k EU, který má kořeny již v roce 2001 v dokumentu nazvaném „Manifest českého eurorealismu“, který definuje postoje ODS k EU a k procesu evropské integrace. ODS se v dokumentu staví k evropské integraci skepticky, zásadně odmítá snahy o federalizaci a poukazuje na to, že členství není jedinou možností české zahraniční politiky, ale že tu existuje řada alternativ. Tento postoj je v programech a politice ODS znatelný kontinuálně až do dnešních dnů.

V problematice vztahu EU a NATO se ODS staví jako jasný zastávce transatlantické vazby. Proto jako jedinou obranou strukturu chápe NATO. EBOP se může rozvíjet, ale nesmí vést k oslabení transatlantické vazby.¹²² Vidí zde totiž velké nebezpečí rozvoje „silného anti amerikanismu a snah o restauraci velmocenských pozic.“¹²³

V dalším dokumentu, který má tendenci formulovat dlouhodobé programové priority, s názvem Modrá šance z roku 2003 tehdejší stínový ministr obrany Petr Nečas definuje postoj ODS ke vztahu mezi EU a NATO tak, že ČR se může zavázat plnit cíle v rámci EU pouze tam, kde se shodují s cíli NATO. ČR musí z pohledu ODS odmítnout veškeré snahy o vytvoření systému kolektivní obrany uvnitř EU.¹²⁴

Z této pozice vychází i program ODS pro volby v roce 2006, který ke vztahu EU a NATO podotýká, že primární pro ČR z hlediska obranných plánů musí být NATO. Do cílů EBOP se má ČR zapojovat, pouze pokud se kryjí s cíli NATO. Obecně by se měla

¹²² Zahradil, Jan a kol. Manifest, českého eurorealismu, str. 12

¹²³ Zahradil, Jan a kol. Manifest, českého eurorealismu, str. 4

¹²⁴ Nečas, Petr. Moderní vojsko pro 21. století- Modrá šance, str. 10

ČR vyvarovat jakékoliv aktivity v oblasti obrany nad rámec NATO.¹²⁵ A žádný evropský projekt nesmí vést k oslabování NATO.¹²⁶

Program pro poslední volby v roce 2010 potvrzuje předchozí postoje ODS a deklaruje úsilí o posilování transatlantické vazby, a to i ve vztahu EU a USA. Zároveň vyzívá k aktivní účasti ve vojenských operacích jak NATO tak i EBOP. Vztah EU a NATO shrnuje dokument takto: „V bezpečnostní oblasti bychom však my, Evropané, měli převzít daleko větší díl odpovědnosti za vlastní obranu i za mír, svobodu, lidská práva a bezpečí ve světě. Toto má však probíhat v rámci NATO, nikoli oslabováním Aliance a budováním vlastních obranných struktur EU, protože současné problémy nevznikají ve vojenských strukturách Aliance, ale v politických strukturách členských států.“¹²⁷

V případě ODS můžeme vysledovat jasnou kontinuitu postoje, který považuje transatlantickou vazbu za klíčový pilíř bezpečnosti a je velmi nedůvěřivý k evropské dimenzi bezpečnostní politiky a vidí v ní skryté snahy o oslabení spolupráce mezi EU a USA. Tento postoj se v posledních programových projevech ODS zmínil, ale i přesto ODS pokládá za primární bezpečnostní záruku NATO a aktivity EBOP by dle jejího soudu neměly překračovat rámec aktivit aliance.

3.2.2. ČSSD

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) patří k nejsilnějším stranám na levé straně českého politického spektra. Působí na české politické scéně dlouhodobě a ve vládě působila v rámci sledovaného období od roku 2002 do roku 2006. Tato strana také ve svých dlouhodobých i střednědobých dokumentech reflektuje téma EBOP a vztahu EU a NATO.

V Dlouhodobém programu, který předkládá podrobně rozpracované dlouhodobé cíle sociálních demokratů, je evropské dimenzi bezpečnostní politiky věnován poměrně široký prostor. Dokument poukazuje na to, že ČR je konfrontována s bezpečnostními hrozbami globálního významu, které vyžadují nutnost multilaterálního řešení. ČSSD si uvědomuje, že čelit hrozbám se dá pouze jako platný člen EU a NATO. Obě organizace

¹²⁵ Volební program ODS pro volby 2006, str. 49

¹²⁶ tamtéž, str. 54

¹²⁷ tamtéž, str. 44

reagují na vývoj mezinárodního prostředí a vyvíjejí se, vedle NATO i EU získává vnější bezpečnostní rozměr.¹²⁸

ČSSD deklaruje svoje úsilí o rozvoj bezpečnostních složek EU. Podporuje formování sil jak EU, tak i NATO, nesmí v tomto procesu ale docházet duplicitám. Podporuje zejména aktivity EU a NATO zaměřené na stabilizaci politického prostředí v okolních státech EU.¹²⁹ Proto ČSSD přikládá EBOP velký význam a pokládá ji za „nezbytný předpoklad k posílení role Evropské unie v mezinárodním společenství a významným nástrojem k předcházení krizí a konfliktů a k účinnému zvládnutí vzniklých konfliktů.“¹³⁰ Ke vztahu mezi EU a NATO dokument poznamenává: „(ČSSD) podporuje další rozvoj obou organizací, především zvyšování obranných schopností jako faktoru, který výrazně posiluje a upevňuje bezpečnost v transatlantické oblasti i mimo ni. V dalším rozvoji evropské bezpečnostní a obranné politiky spatřujeme Evropskou unii jako nástroj ke zvýšení její připravenosti nést ve spolupráci s NATO nebo samostatně větší díl odpovědnosti při řešení vojenských i civilních krizí v tomto rámci.“¹³¹

V programovém dokumentu Sociální demokracie v 21. století přijatém na sjezdu ČSSD v roce 2011, který vychází z Dlouhodobého programu ČSSD a má podobně ambici formulovat dlouhodobé cíle strany, se téma EBOP více méně neobjevuje, je zde pouze zmíněna snaha ČSSD podporovat novou podobu zahraniční politiky EU po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost včetně vytváření Evropské služby pro vnější činnost, pod kterou EBOP spadá.¹³²

Volební program ČSSD pro volby v roce 2006 se také odkazuje na dlouhodobé programové teze strany i v oblasti bezpečnostní dimenze politiky. Strana usiluje o multilaterální řešení mezinárodních krizí. Přikládá velký význam transatlantické dimenzi zahraničních vztahů a upevňování vztahu mezi USA a EU.¹³³ V rámci své politiky v EU se ČSSD zavazuje mimo jiné „podílet na prohlubování a rozšiřování

¹²⁸ Dlouhodobý program ČSSD. ČSSD (online), Přístupno z <http://www.cssd.cz/program/dlouhodoby-zakladni-program-cssd/> dne 27.7.2012, str. 12

¹²⁹ tamtéž, str. 18

¹³⁰ tamtéž, str. 24

¹³¹ tamtéž, str. 25

¹³² Sociální demokracie v 21. Století, ČSSD (online), Přístupno z: <http://www.cssd.cz/program/socialni-demokracie-pro-21-stoleti/> dne 27.7.2012, str. 19

¹³³ Volební program ČSSD pro volby 2006, ČSSD (online). Přístupno z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2006/> dne 27.7.2012, str. 73

společné evropské zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky a přispívat tak k posílení vlivu EU na řešení naléhavých otázek světové bezpečnosti.“¹³⁴

Volební program pro volby v roce 2010 vychází z dlouhodobých pozic ČSSD a v bezpečnostní oblasti podporuje větší podíl EU na zajišťování mezinárodní bezpečnosti.¹³⁵ Zároveň program reflektuje i změny EBOP, které přinesla Lisabonská smlouva a v tomto směru poznamenává: „ČSSD podporuje větší podíl EU na zajišťování mezinárodní bezpečnosti prostřednictvím nové Evropské služby vnější akce a prostřednictvím Společné zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky, která v duchu Lisabonské smlouvy vyžaduje větší semknutost, akceschopnost a odpovědnost všech členských států EU. Jen tak je možné hlavním nynějším a budoucím bezpečnostním hrozbám.“¹³⁶

Postoj ČSSD můžeme shrnout jako jasně proevropský. Zasaduje se o samostatný rozvoj EBOP a větší angažovanost EU v bezpečnostních otázkách. Zároveň tomuto tématu přikládá ve svých dokumentech patřičný prostor. V otázce vztahu EU a NATO podporuje rozvoj jak transatlantické vazby tak i EBOP a nestaví tyto iniciativy nikterak proti sobě. Naopak se zasazuje za jejich komplementaritu.

3.2.3. KDU-ČSL

Křesťanskodemokratická unie - československá strana lidová (KDU-ČSL) patří k malým stranám a reprezentuje v české politice středopravý křesťanskodemokratický proud. Strana byla zastoupena ve vládách v letech 2002 až 2006 a 2007 až 2010. Ve volbách v roce 2010 se však nedokázala dostat do Parlamentu přes pětiprocentní uzavírací klauzuli.

Dlouhodobé programové priority určoval pro KDU-ČSL dokument s názvem Křesťanská demokracie pro 21. století, který byl schválen Sjezdem KDU-ČSL již v roce 1997. Ten se v jedné své kapitole věnuje i vztahu k EU a NATO. KDU-ČSL se zde profiluje jako silně proevropská strana a v evropské integraci vidí naplňování křesťanskodemokratické politiky: „KDU-ČSL se svou hodnotovou orientací výrazně

¹³⁴ tamtéž, str. 75

¹³⁵ Volební program ČSSD pro volby 2010. ČSSD (online), Přístupno z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/velky-volebni-program-cssd-pro-volby-2010/> dne 27.7. 2012

¹³⁶ tamtéž, str. 31

podobá hodnotové orientaci zavedených evropských křesťanskodemokratických stran. V projektu Evropské unie spatřuje právě onu praktickou realizaci hodnot svobody, demokracie, respektování důstojnosti člověka, solidarity.¹³⁷ Ve vztahu k EU a NATO dokument podotýká: „Naše svoboda a nezávislost bude nejlépe zajištěna v rámci Evropské unie a NATO. Severoatlantická aliance je v současné době jedinou silnou a stabilní institucí kolektivní bezpečnosti, schopnou zajistit naši obranu.“¹³⁸ Dokument však odráží dobu svého vzniku - rok 1997, takže o EBOP zde ještě není ani zmínka.

Volební program pro rok 2006 se v sekci věnované obraně zaměřuje výhradně pouze na naplňování úkolů spojených se členstvím v NATO a poukazuje na důležitost transatlantické vazby. K EBOP a vztahu EU a NATO se vyjadřuje pouze stručně, a to tak, že podporuje transatlantickou vazbu a prosazování výraznější odpovědnosti evropských států v rámci NATO. Naopak se staví proti takové evropské „emancipaci“ v oblasti bezpečnosti, která by vedla k oslabení NATO.¹³⁹ Je zde proto patrná jasná preference transatlantické vazby.

Volební program z roku 2010 už vnímá vztah EBOP a NATO odlišně. EBOP si podle tohoto dokumentu nekonkuruje s NATO, ale je jeho doplněním a KDU-ČSL podporuje aktivnější zapojování EU do řešení globálních konfliktů.¹⁴⁰ Zároveň podporuje i budování EBOP spojené s NATO tak, aby EU byla schopná převzít své závazky za bezpečnost ve světě.¹⁴¹

KDU-ČSL ve svém dlouhodobém dokumentu deklaruje silnou podporu evropské integraci a podporuje také transatlantickou spolupráci. V programu z roku 2006 ještě přetrvává silná podpora transatlantické vazby a EBOP zde není takřka vůbec zmiňovaná. V roce 2010 se postoj KDU-ČSL oproti minulému programu mění a strana prosazuje rozvoj EBOP jako vhodného doplňku k Severoatlantické alianci.

¹³⁷ Křesťanskodemokratická politika pro 21.století. KDU-ČSL (online), Přístupno z <http://old.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10150&IDCl=10815> dne 28.7.2012

¹³⁸ tamtéž

¹³⁹ Volební program KDU-ČSL pro roky 2006-2010, KDU-ČSL (online), Přístupno z : <http://www.kdu.cz/Dokumenty/Volby/2006/Volby-do-PSP-CR/Volebni-program-KDU-CSL-2006--2010.aspx> dne 28.7.2012

¹⁴⁰ Volební program KDU-ČSL pro roky 2010-2014, KDU-ČSL (online), Přístupno z : <http://kdu.ecpaper.cz/#page=36-37> dne 28.7.2012, str. 24

¹⁴¹ tamtéž, str. 37

3.2.4. KSČM

Komunistická strana Čech a Moravy reprezentuje v české republice radikálně levicový komunistický proud. Ve sledovaném období se nikdy nepodílela na vládní koalici a na půdě Parlamentu je tato strana částečně izolována neochotou ostatních stran s ní spolupracovat.

KSČM se oblasti bezpečnosti a obrany věnuje ve svých dokumentech poměrně často a předkládá své alternativní pohledy na bezpečnostní politiku. V roce 2005 se v dokumentu s názvem Společná bezpečnostní a obranná politika EU zaměřila na formulaci svého postoje k této oblasti. Vyjádřila zde své kritické stanovisko ke členství v EU a zároveň odmítla posilování EBOP, protože má obavu, že se tím EU plně podřizuje strategickým koncepcím USA a NATO. Dlouhodobým cílem v této oblasti je ukončit členství ČR v NATO.¹⁴² Své postoje ke vztahu NATO a EU konkretizovala v dalším dokumentu s názvem Alternativní přístupy KSČM k bezpečnostní politice NATO. KSČM navrhuje zrušení NATO jako pozůstatku studené války a chce ho nahradit efektivnější organizací. Mluví například o rozšíření pravomocí OBSE.

Vztah mezi EU a NATO vidí KSČM takto: „V posledním desetiletí minulého a stále výrazněji od počátku tohoto století dochází k patrnému posunu v euroatlantických vztazích (USA - NATO a ještě výrazněji USA – EU). Dosud však tyto rozdílné zájmy a přístupy ke konkrétním otázkám zásadně neovlivňují celkové zaměření a podstatu politiky států euroatlantického regionu. Odrážejí se v nich mj. obavy a skrytý nesouhlas některých členských států s nároky USA na „globální hegemonii“ i odlišné přístupy k řadě otázek vzájemných vztahů, či k americkému způsobu „řešení“ problémů některých regionů. S rozvíjením integračního procesu v EU podle představ nejvlivnějších politických a vojenských kruhů Unie, jakož i s možným přesunem pozornosti USA na prosazování jejich zájmů v jiných částech světa, může tato tendence dále sílit. Druhou stranou mince jsou výhrady USA proti některým aspektům vývoje EU, především proti záměru nejvlivnějších členských států utvářet EU jako centralizovaný subjekt, disponující vlastní „věrohodnou ozbrojenou mocí“ a hodlající tuto moc využívat k prosazování vlastních zájmů, jakož i proti rostoucí neochotě řady západoevropských

¹⁴² Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU, Odborné zázemí KSČM (online), Přístupno z : <http://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/bezpecnostni-a-branna-strategie/bezpecnostni-politika-a-integrovanny-zachranny-system/44967/spolecna-zahranicni-a-bezpecnostni-politika-eu?preiev=archiv> dne 28.7.2012

členů NATO plnit (pod tlakem USA vyhlášené) záměry na zvyšování vojenských schopností aliance.¹⁴³

Ve volebních programech pro volby 2006 i 2010 se odrážejí výše zmíněné přístupy. KSČM odmítá NATO a požaduje jeho zrušení. ČR by měla co nejdříve vystoupit z jeho vojenských struktur. V oblasti SZBP a EBOP požaduje především výhradní zaměření na odzbrojování a mírovou politiku a požaduje zahrnout do těchto institucí i státy, které nejsou členy EU.¹⁴⁴ Zároveň usiluje o to, aby EU „emancipovala“ své postavení od USA a „byla nezávislá na agresivní politice imperií.“¹⁴⁵

KSČM ve svých postojích předkládá zcela alternativní a radikální pohled na mezinárodní vztahy, který je velmi vzdálen postojům ostatních politických aktérů. Zcela otevřeně odmítá zahraniční politiku USA a usiluje o zrušení NATO a vystoupení ČR z jeho struktur. Zároveň se také staví kriticky ke členství ČR v EU a požaduje radikální změny evropské politiky a to i v oblasti bezpečnosti. Tyto názory jsou tak vyhraněné, že pro ně KSČM těžko hledá spojence a tím tak přispívá ke své izolovanosti v politickém spektru.

3.2.5. SHRNUTÍ

Předchozí řádky představily postoje hlavních politických proudů v české politice k problematice EBOP i jejího vztahu k EU. Můžeme říci, že škála postojů je široká od preference EBOP až po její odmítání z naprosto protichůdných důvodů. Rozložení postojů českých politických stran se pokusí sumarizovat následující tabulka (Obr. 3.). Ta nejprve popisuje stručně postoje jednotlivých stran ke vztahu mezi EU a NATO a posléze definuje vztah jednotlivých stran k EBOP pomocí škály postojů, která zahrnuje od jasné podpory, přes částečnou podporu, neutrální vztah až po částečný nesouhlas a jasný nesouhlas.

¹⁴³ Alternativní přístupy KSČM k bezpečnostní politice ČR, Odborné zázemí KSČM (online), Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/bezpecnostni-a-branna-strategie/bezpecnostni-politika-a-integrovanny-zachranny-system/44973/alternativni-pristupy-kscm-k-bezpecnostni-politice-cr?previev=archiv> dne 28.7. 2012

¹⁴⁴ Volební program pro roky 2006-2010, KSČM (online), Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program> dne 28.7. 2012

¹⁴⁵ Volební program pro roky 2010 - 2014, KSČM (online), Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program> dne 28.7.2012

	Vztah EU a NATO	Postoj k EBOP	Tendence (EBOP)¹⁴⁶
ODS	EU by nemělo překračovat meze transatlantického vztahu	Částečný nesouhlas	Od jasného nesouhlasu k částečnému nesouhlasu
ČSSD	EU by se mělo rozvíjet společně s NATO	Jasná podpora	Jasná podpora
KDU-ČSL	EU by se měla rozvíjet společně s NATO	Jasná podpora	Od částečného nesouhlasu k jasné podpoře
KSČM	NATO by mělo být zrušeno a charakter EU zcela změněn	Jasný nesouhlas	Jasný nesouhlas

Obr. 3 - Přehled postojů politických stran

Při pohledu na tabulku můžeme říci, že postoje stran KDU-ČSL a ČSSD jsou si v této oblasti velmi blízké. Postoj ODS má tendenci se k nim přibližovat, což umožňuje hledání konsenzu nad bezpečnostními otázkami v této oblasti. Postoj KSČM zůstává od ostatních stran izolován a to zejména díky svým alternativním názorům na vztah EU a NATO.

3.3. ODRAZ EVROPSKÉ BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE V ČESKÝCH BEZPEČNOSTNÍCH DOKUMENTECH

Vstup do EU znamenal proměnu vnějšího rámce bezpečnostní a obranné politiky ČR, to sebou přineslo i nutnost koordinace české bezpečnostní politiky s politikami ostatních členských států.¹⁴⁷ V rovině českých strategických dokumentů probíhala konvergence k EBOP postupně. Obecně lze říci, že ČR má v rámci strategické kultury blíže k EU než k USA.¹⁴⁸ Ostatně EBOP zmiňují české bezpečnostní dokumenty od základního konstatování její existence a popisu možného vývoje v Bezpečnostní strategii z roku 1999 až po vyjádření opatrně pozitivního zájmu v Bezpečnostní strategii z roku 2003.¹⁴⁹ Tento dokument zůstal platný až do roku 2011, kdy byla přijata nová Bezpečnostní strategie.

¹⁴⁶ Vývoj postojů v čase.

¹⁴⁷ Khol, Radek. Europeizace bezpečnosti a obranné politiky ČR, str. 145

¹⁴⁸ Drulák, Petr, Stránecký, Vít. Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost. 2010, str. 76

¹⁴⁹ tamtéž, str. 147

Snahou této kapitoly bude postihnout, jak se odráží problematika EBOP potažmo EBS v dokumentech české bezpečnostní politiky. Opět budeme naši analýzu diverzifikovat podle aktérů, kteří měli přípravu jednotlivých dokumentů v gesci. Jedná se o vládu a armádu, jako odborné představitele bezpečnostní politiky. Z pohledu vlády budeme zkoumat Bezpečnostní strategii ČR, která vznikla v roce 2011 a nahradila dokument z roku 2003, který byl již považován za zastaralý. Podobně i Koncepce zahraniční politiky vznikla v roce 2011 a nahradila zastaralý dokument. Z pohledu armády se zaměříme na Vojenskou strategii z roku 2008 a na Bílou knihu o obraně z roku 2011.

3.3.1. BEZPEČNOSTNÍ STRATEGIE

Bezpečnostní strategie (BS) je dokument, který v sobě zohledňuje všechny faktory zajištění bezpečnosti státu. Definuje hrozby a předkládá odpovědi na tyto hrozby. Určuje východiska a zájmy ČR a způsoby, jak těchto zájmů dosahovat. Tento dokument reflektuje téma EBOP ve všech svých částech. V oblasti východisek zmiňuje BS jako svoje základní východisko pro zajištění bezpečnosti a mimo jiné i aktivní účast v NATO a EBOP a také akceptaci jejich základních koncepčních dokumentů (EBS).¹⁵⁰

V oblasti bezpečnostních zájmů text definuje jako bezpečnostní zájem také „posilování soudržnosti a efektivnosti NATO a EU a zachování funkční a věrohodné transatlantické vazby“, dále zmiňuje „naplňování strategického partnerství mezi NATO a EU, včetně posilování jejich spolupráce při komplementárním rozvíjení obranných a bezpečnostních schopností“.¹⁵¹

Výčet hrozeb obsahuje mimo jiné i hrozby, které formuluje EBS. Konkrétně se jedná o terorismus, proliferaci ZHN, regionální konflikty a organizovaný zločin.¹⁵²

V části věnované bezpečnostnímu prostředí zmiňuje text přijetí Lisabonské smlouvy a její dopad na Bezpečnostní a obranou dimenzi EU. Slibuje si od ní zefektivnění této oblasti.¹⁵³ EBOP je široce zmiňována především v části věnované prosazování bezpečnostních zájmů ČR. Široké zapojení do aktivit EBOP včetně účasti na misích je posuzováno jako strategie vedoucí ke zvyšování bezpečnosti. ČR podporuje budování kapacit EBOP včetně civilních nástrojů pro zvládání krizí. Zároveň se podílí na

¹⁵⁰ Bezpečnostní strategie, MZV, 2011, str. 5, čl.11

¹⁵¹ tamtéž, str. 6, čl.14

¹⁵² tamtéž, str. 9

¹⁵³ tamtéž, str. 8, čl. 30

budování vojenských kapacit EBOP rozvíjených komplementárně s NATO a zároveň podporuje rozvíjení vztahů s NATO respektive USA.¹⁵⁴ Strategie zmiňuje i zásadu, která požaduje, aby „proces evropské integrace probíhal souběžně s prohlubováním demokratické legitimacy evropských institucí“, aby tak mohla být zachována důvěryhodnost Bezpečnostní politiky EU.¹⁵⁵

Bezpečnostní strategie na rozdíl od svých předchozích vydání zmiňuje EBOP velmi signifikantně. EBOP je považována za komplementární s NATO a obě instituce tvoří základ zajištění bezpečnosti ČR v mezinárodním prostoru. Dokument také explicitně zmiňuje akceptaci strategických dokumentů EBOP (EBS), rovněž definice hrozeb v sobě obsahuje hrozby zmiňované EBS. Stejně tak i odpověď na tyto hrozby počítá se rozvojem aktivit v rámci EBOP.

3.3.2. KONCEPCE ZAHRANIČNÍ POLITIKY ČR

Koncepce zahraniční politiky je dokument, který určuje základní rámec zahraniční politiky ČR. Určuje, jaké mají být její cíle v řadě konkrétních oblastí. Snaží se najít rovnováhu mezi ambicemi a zdroji, které má ČR k dispozici pro provádění zahraniční politiky.

Koncepce uvádí jako jeden ze svých hlavních cílů zajištění bezpečnosti a prosperity ČR, tento cíl je definován také jako prioritní. Proto dokument věnuje několik podkapitol problematice bezpečnosti. Text zmiňuje především dopady přijetí Lisabonské smlouvy na oblast SZBP. „Lisabonská smlouva a nové nástroje a procesy, které poskytuje, však nutně nepřinášejí změnu obsahu SZBP.“¹⁵⁶ Koncepce dává důraz především na nutnost zachovat mezivládní charakter nové podoby SZBP.

Postoj k EBOP formuluje Koncepce takto: „Prioritou ČR je rovněž posilování bezpečnosti a obranyschopnosti. K tomu slouží především vazby a spolupráce se Spojenými státy, které jsou v tomto ohledu jejím nejdůležitějším partnerem, s důrazem na posilování obranných schopností členských států EU a budování strategického vztahu EU a NATO. Obě organizace se musí co nejúčinněji doplňovat v civilní a vojenské oblasti a spolupracovat na budování odpovídajících schopností. Zájmem ČR

¹⁵⁴ tamtéž, str. 12, čl. 39

¹⁵⁵ tamtéž, str. 12, čl. 40

¹⁵⁶ Koncepce zahraniční politiky ČR, MZV, 2011, Přístupno z:

http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf dne 28.7.2012, str. 10

je, aby EU byla v případě potřeby schopna samostatné reakce a konání. ČR bude podporovat rozvoj efektivní a akceschopné Společné bezpečnostní a obranné politiky EU s přihlédnutím ke svým závazkům v NATO.¹⁵⁷ Koncepce postupuje v oblasti bezpečnosti v souladu s Bezpečnostní strategií a dává důraz především na prevenci hrozeb vojenského i nevojenského charakteru.

3.3.3. BÍLÁ KNIHA O OBRANĚ

Bílá kniha o obraně vznikla v roce 2011 a jejím cílem je představit rámec budoucího vývoje Armády ČR ve střednědobé perspektivě. Dokument připravovala pracovní skupina složená nejen z představitelů armády, ale i z civilních expertů.

Bílá kniha reflektuje existenci EBOP a podněcuje k jejímu rozvoji, který považuje za jedno z východisek české bezpečnostní politiky stejně jako členství v NATO.¹⁵⁸ ČR podporuje rozvoj schopností EBOP v souladu s budováním NATO.¹⁵⁹

Bílá kniha se také přímo odkazuje na akceptaci koncepčních dokumentu NATO a EU (EBS).¹⁶⁰ V oblasti definování hrozeb se text shoduje s hrozbami definovanými EBS. Považuje za rizika nefunkční státy, aktivity nestátních aktérů či boj o zdroje.¹⁶¹ Jako hrozby pro vnímá terorismus, kybernetické útoky, regionální konflikty a organizovaný zločin.¹⁶² Až na kybernetické útoky jsou všechny hrozby totožné s hrozbami definovanými v EBS. Text upozorňuje na to, že největším rizikem je vzájemná komplexní provázanost jednotlivých hrozeb.

Jako odpověď na tyto hrozby dokument předpokládá plnohodnotnou angažovanost Armády ČR v NATO a EBOP. Počítá s rozvojem jednotek jak pro NATO, tak i s nasazením v bojových uskupeních EU, tzv. battle groups.¹⁶³, se všemi dopady, které to má od reformy vnitřní až po zajištění financování Armády ČR ze státního rozpočtu.

EBS se v Bílé knize projevuje. Dokument se přímo odkazuje na dokumenty EBOP a NATO. Stejně tak i definované hrozby odpovídají hrozbám předneseným v EBS. Jako

¹⁵⁷ tamtéž, str. 11

¹⁵⁸ Bílá kniha o obraně, MO, 2011, str. 27, čl. 1.6

¹⁵⁹ tamtéž, str. 29, čl.1.11

¹⁶⁰ tamtéž, str. 27, čl. 1.7

¹⁶¹ tamtéž, str. 35 čl. 2.6

¹⁶² tamtéž, str. 35, čl. 2.7

¹⁶³ tamtéž, 95, čl. 7.3.3.

odpověď na tyto hrozby počítá Bílá kniha vedle řady dalších kroků i s plnoprávným zapojením se do rozvoje kapacit EBOP.

3.3.4. VOJENSKÁ STRATEGIE

Vojenská strategie z roku 2008 je oproti Bílé knize o obraně mnohem stručnější dokument, který obsahuje soubor základních principů zajišťování obrany státu. Vychází z obranných principů definovaných Bezpečnostní strategií a ty dále rozpracovává.

Dokument se hned v úvodu odvolává na EBS jako jeden z klíčových dokumentů, o který se text opírá.¹⁶⁴ Obranná politika ČR je podle strategie založena na aktivní účasti v NATO a EU a také v dalších mezinárodních organizacích (OSN, OBSE).¹⁶⁵ Jako základní východisko ozbrojených sil však dokument uvádí především angažovanost v rámci NATO a posilování transatlantické vazby. Pro zachování bezpečí považuje dokument za nutné aktivní působení Armády ČR v zahraničních misích NATO i EU. Mezi vojenskými ambicemi tak definuje vedle *NATO Response Force* i působení v *EU Battle groups*.¹⁶⁶ Dokument na závěr formuluje zásady, které by měla Armáda ČR dodržovat, aby dostála výše zmíněným ambicím působení v operacích NATO a EU.

Vojenská strategie je velmi stručný dokument, který je také velmi obecný. Vzhledem k tomu, že vznikl již v roce 2008, nereflektuje sérii nových bezpečnostních dokumentů (Bezpečnostní strategie, Bílá kniha o obraně). Je proto velmi pravděpodobně, že bude brzy novelizován. EBS je v dokumentu zmiňována jako jeden z opěrných bodů. Odpovídá tomu i pojetí bojových uskupení EU v textu jako komplementárních prvků ke kapacitám NATO.

3.4. FUNGOVÁNÍ EBOP PO LISABONSKÉ SMLOUVĚ V PERSPEKTIVĚ ČESKÉ DEBATY

Tato osa debaty o EBOP patří k nejmladším, vzhledem k tomu, že Lisabonská smlouva byla přijata teprve nedávno, v roce 2009. Proto je toto téma v české debatě upozaděno a dominuje jí především výše zmíněná témata vztahu EU a NATO či případně dopadů EBS na české bezpečnostní dokumenty. Téma EBOP nedominovalo ani v debatě o

¹⁶⁴ Vojenská strategie, MO, 2008, str. 2

¹⁶⁵ tamtéž, str. 3.

¹⁶⁶ tamtéž, str. 5

přijetí Lisabonské smlouvy, přesto ho reflektují některé klíčové bezpečnostní dokumenty, které byly vydány po vstupu Lisabonské smlouvy v platnost, a to konkrétně Bezpečnostní strategie a Koncepce české zahraniční politiky.

Bezpečnostní strategie ČR z roku 2011 uvádí přijetí Lisabonské smlouvy mezi významnými faktory ovlivňující bezpečnostní politiku a předpokládá v této souvislosti růst schopností EBOP. ČR tento postup plně podporuje.¹⁶⁷

Koncepce české zahraniční politiky uvádí přijetí Lisabonské smlouvy jako jednu z významných proměn mezinárodního prostředí vedenou snahou EU zachovat si a rozvíjet akceschopnost a vliv na mezinárodní scéně.¹⁶⁸ Koncepce přiznává, že přijetí Lisabonské smlouvy znamená komplikovanější prostředí pro rozhodování EU. To znamená nové příležitosti pro prosazování české politiky, ale zároveň to klade na českou vládu i nové nároky.¹⁶⁹ V oblasti SZBP však nové institucionální změny a procesy nemusejí nutně znamenat změnu obsahu politiky.¹⁷⁰ Nicméně hodnoty prosazované Lisabonskou smlouvou se plně shodují s hodnotami české zahraniční politiky.¹⁷¹

Z politických stran se tématu Lisabonské smlouvy věnuje pouze ČSSD ve svém programu pro volby v roce 2010, kde vyjadřuje podporu nové podobě EBOP.¹⁷²

¹⁶⁷ Bezpečnostní strategie, 2011, str. 8 a 11

¹⁶⁸ Koncepce zahraniční politiky ČR, 2011, str. 3

¹⁶⁹ tamtéž, str. 9

¹⁷⁰ tamtéž, str. 10

¹⁷¹ tamtéž, str. 10

¹⁷² Volební program ČSSD pro volby 2010, ČSSD 2010, str. 31

4. ZÁVĚR

Snahou tohoto textu bylo nalézt odpovědi na otázku, zda a jak se objevuje problematika EBOP v postojích aktérů české bezpečnostní politiky.

Na první část otázky, zda EBOP ovlivňuje české politické aktéry, můžeme odpovědět, že ano, a to ve velmi široké míře. Na otázku, jak se to děje, odpovídají následující řádky.

Pro potřeby naší práce byl definován okruh hlavních aktérů, který tvořily politické strany, vláda a armáda. Některé tyto aktéry jsme posléze vnitřně diverzifikovali: vládu na zainteresovaná ministerstva a politické strany na jednotlivé relevantní strany.

Práce představuje podrobný kontext vývoje, fungování institucionálního nastavení EBOP. Z tohoto kontextu posléze vyvstanou čtyři hlavní témata debaty o EBOP, které se implikují i v české politické debatě. Pro potřeby naší studie jsme zvolili tři z těchto témat, které spojuje to, že se dají uchopit analýzou české politiky. Jedná se o témata vztahu mezi EU a NATO, vlivu EBS na české bezpečnostní dokumenty a debatu o postavení EBOP v Lisabonské smlouvě. V této souvislosti studie přiřazuje k jednotlivým tématům aktéry, které tato problematika nejvíce zasahuje.

V případě otázky vztahu EU a NATO jsou zainteresovanými aktéry vláda a politické strany, které dále dělíme na ministerstva zahraničí a obrany a z politických stran analýza zahrnuje ODS, ČSSD, KDU-ČSL a KSČM. Obě ministerstva mají už z podstaty na vztah EU a NATO odlišný názor, MZV se kloní více k evropské politice, za to na MO dominuje agenda NATO. Obě instituce jsou však otevřené k hledání konsenzu a shodují se na tom, že mezi EU a NATO panuje strategické partnerství a rozvoj obou institucí musí provázet vzájemná komplementarita. Problematika EBOP a jejího vztahu k NATO se projevuje i v politických programech všech zkoumaných stran. Jednotlivé strany zastávají k EBOP různé postoje od jasné podpory (ČSSD a KDU-ČSL) přes částečný nesouhlas (ODS) až po jasný nesouhlas (KSČM). V otázce vztahu NATO jsou zastoupeny jak strany, které referují silnou transatlantickou vazbu (ODS), tak i strany preferující rozvoj EBOP spolu s NATO (ČSSD, KDU-ČSL), ale i strany s alternativními názory na mezinárodní politiku odmítající jak NATO, tak i EU (KSČM).

V otázce dopadů EBS na české bezpečnostní dokumenty musíme konstatovat, že se vliv EBS projevuje ve všech klíčových dokumentech. Některé texty se na bezpečnostní strategii přímo odvolávají (Bezpečnostní strategie, Vojenská strategie) a opírají o ní své východiska. Texty se také shodují s EBS v definicích bezpečnostních hrozeb. A jako odpověď na tyto hrozby uvádějí mimo jiné i začlenění se a rozvíjení aktivity v rámci EBOP.

Téma postavení a fungování EBOP v Lisabonské smlouvě je v české debatě zastíněno předešlými dvěma tématy. Zejména díky tomu, že jedná o téma ještě poměrně nové, protože Lisabonská smlouva byla definitivně schválena až v roce 2009. Přesto ho reflektují některé klíčové české bezpečnostní dokumenty, které deklarují připravenost ČR zapojit se do nové podoby institucionální podoby EBOP a rozvíjet její schopnosti. Musí však být zachovány hodnoty prosazované Lisabonskou smlouvou a EBOP musí zůstat postavena na mezivládním principu rozhodování.

5. LITERATURA

Alternativní přístupy KSČM k bezpečnostní politice ČR. Odborné zázemí KSČM (online) 1.7.2007. Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/bezpecnostni-a-branna-strategie/bezpecnostni-politika-a-integrovaný-zachrany-system/44973/alternativni-pristupy-kscm-k-bezpecnostni-politice-cr?previev=archiv>

(dne 28.7. 2012)

Analýza centra strategických studií. Bezpečnostní agenda Topolánkovy vlády, *Revue Politika*, ročník 2007, číslo 2, s. 13 – 14.

BALÍK, Stanislav: *Veřejné politiky v České republice v letech 1989–2009*. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2010.

BERMAN S.(ed.): *Guide to European security and defence policy*. Brusel: Representation of France to the EU 2008

Bezpečná Evropa v lepším světě: Evropská bezpečnostní strategie, Evropská rada, [online] Dostupné z <http://consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/031208ESSIICS.pdf> [cit. 26. července 2012].

Bezpečnostní strategie České republika 2011. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, 2011.

Bílá kniha o obraně. Ministerstvo obrany. 2011. Přístupno z <http://www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/plne-zneni-bile-knihy-o-obrane-55515/> (dne 28.7.2012)

DANČÁK, Břetislav, FIALA, Petr: *Evropeizace. Nové téma politického výzkumu*. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity, 2005.

Dlouhodobý program ČSSD. ČSSD (online) 2005. Přístupno z <http://www.cssd.cz/program/dlouhodoby-zakladni-program-cssd/> (dne 27.7.2012)

DRULÁK, Petr: *Jak zkoumat politiku*. Praha: Portál 2008

DRULÁK, Petr: Přestaňme dohánět, začněme tvořit! Budoucnost českého oboru mezinárodních vztahů. In: *Mezinárodní vztahy*, roč. 44 (2009), č. 3, str. 95-109

ECO, Umberto: *Jak napsat diplomovou práci*. Olomouc: Votobia, 1997.

EICHLER, Jan: *Evropská bezpečnostní strategie (ESS 2003) a její srovnání se strategickou koncepcí NATO (1999) a National Security Strategy USA (NSS 2002)*. Policy Paper ÚMV. ročník 2008, číslo 5

FIALA, Petr, PITROVA Markéta: *Evropská unie*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 2009.

FIALA, Petr: *Česká politika v Evropské unii*. Brno: Masarykova univerzita Mezinárodní politologický ústav, 2006.

GEORGIEV, J: *Až do těch hrdel a statků?* Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011

GREVI, Giovanni. HELLI, Damien a KEOHANE, Daniel (eds.): *European Defence and Security Policy: The First ten Years 2004- 2009*. Paříž: Institute for Security Studies, 2009

HOKOVSKÝ, Radko: *Tajemství českého úspěchu v EU?!*. Praha: Konrad-Adenauer-Stiftung a Evropské hodnoty o.s., 2011.

HOWORTH, J.: *NATO and ESDP: Institutional complexities and political realities*, Paříž: Politique étrangère, ročník 2009, číslo 5

HRABAL, František: *Vojenské zastoupení ČR v Orgánech EU. Obrana a strategie* [online]. Dostupné z <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/vojenske-zastoupeni-cr-v-organech-eu.html#.UBGonWF7ofg>, [cit. 26. července 2012].

Jacobsen, M. M: *Discourse*, In: *Blackwell Encyclopedia of Sociology*. Dostupné z: <http://www.sociologyencyclopedia.com/public/> (dne 25.5. 2011)

JIREŠ, Jan, ŠINDELÁŘ, Tomáš: *Nová strategická koncepce NATO. Zájmy a priority České republiky*. Praha: CEVRO Institut, 2010.

JORGENSEN, M., PHILLIPS, L.P.: *Discourse analysis as theory and method: The field of discourse analysis*. Londýn: SAGE, 2002

KHOL,R. Lisabonská smlouva a oblast bezpečnostní a obranné politiky - možnost lepší integrace. Natoaktual (2009), Dostupné z: http://www.natoaktual.cz/lisabonska-smlouva-a-oblast-bezpecnostni-a-obranne-politiky-moznost-lepsi-integrace-ga7-/na_analyzy.aspx?c=A091214_120253_na_analyzy_m02 (dne 23.7.2012)

Koncepce zahraniční politiky ČR. Ministerstvo zahraničních věcí. 2011. Přístupno z: http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf (dne 28.7.2012)

KOŘAN, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2008*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2009.

KOŘAN, Michal a kol.: *Česká zahraniční politika v roce 2010*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

KOŘAN, Michal: *Česká zahraniční politika v roce 2007*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2008.

KRPEC, Oldřich: *Národní zájmy v moderní demokracii – Česká republika*. Brno: Masarykova univerzita, 2009.

KRŠKA, Vladimír: Právní dopady vstupu ČR do EU na činnost ozbrojených sil ČR a realizace obranné a bezpečnostní politiky státu. *Obrana a strategie* [on-line]. Dostupné z

http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CEwQFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.defenceandstrategy.eu%2Ffilemanager%2Ffiles%2Ffile.php%3Ffile%3D6343&ei=pKkRUKT0G-iaiQfb0IHwAw&usg=AFQjCNHcGPNpQxnxSk4FPnTy4a-oVyoq_w&sig2=3mFJDhNAd3LqHYsWd8hr-Q, [cit. 26. července 2012].

Křesťanskodemokratická politika pro 21.století. KDU-ČSL (online) 1997. Přístupno z <http://old.kdu.cz/default.asp?page=510&idr=10150&IDCI=10815> (dne 28.7.2012)

Lisabonská smlouva. Rada EU (2009). Dostupné z: <http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655.cs08.pdf> (dne 24.7.2012)

MATĚJKA, Zdeněk: *Evropská unie a její bezpečnostní politika*. In Ort Alexandr (ed.): *Bezpečnost Evropy a Česká republika*. Praha: Professional Publishing, 2005 (u překladu jméno překladatele), s. 132 – 149.

MAZUREK, Rostislav: Úkoly plněné AČR v uplynulém období v souvislosti se zapojením ČR do evropské bezpečnosti a obranné politiky. *Obrana a strategie*[on-line]. Dostupné z http://www.google.cz/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0CE8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.defenceandstrategy.eu%2Ffilemanager%2Ffiles%2Ffile.php%3Ffile%3D6344&ei=YasRUN3kCKeE4gThk4DACw&usg=AFQjCNF6DQ59RwZ6ARi5WDN2KJUzuNSfKg&sig2=pmKg8jsAOT0_gMtOLrt_ZA, [cit. 26. července 2012].

MÉRAND, Frédéric: *European Defence Policy ,Beyond the Nation State*. London: Oxford Press, 2008

NEČAS, Petr: Moderní vojsko pro 21.stol -Moddrá šance. ODS (online) 2004, Dostupné z: <http://www.ods.cz/politicky-program/modra-sance> (27.7.2012)

NEČAS, Petr: Posuny v politicko – bezpečnostní a strategické situaci ČR, *Revue Politika*, Vol. 4 (2004), s. 11 - 13.

PAUL, K. Discourse analysis: An exploration of methodological issues and a call for methodological courage in the field of policy analysis. In: *Critical Policy Studies*, Vol.3, No.2, July 2009, 240-253

PICK, Otto: *Zahraniční politika České Republiky: 1993-2004. úspěchy, problémy a perspektivy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2004.

QUILLE, Gerrard: The European External Action Service and the Common Security and Defence Policy (CSDP), In: Greco, Etole (ed.): *EU CRISIS MANAGEMENT: INSTITUTIONS AND CAPABILITIES IN THE MAKING*. Řím:Quaderni IAI, No.19, 2010

REHRL J., WEISSERTH H-B.: *Handbook of ESDP*. Vienna: Federal Ministry of Defence and Sports of the Republic of Austria 2010

ROTREKL, Radoslav: Praktická účast ČR na evropské bezpečnostní a obranné politice, večlenění sil pro EU. Obrana a strategie[online] Dostupné z <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2004/zvlastni-cislo/prakticka-ucast-cr-na-ebop-vycleneni-sil-pro-eu.html#.UBGmjGF7ofg> [cit. 26. července 2012].

Sociální demokracie v 21.století. ČSSD (online) 2011. Přístupno z: <http://www.cssd.cz/program/socialni-demokracie-pro-21-stoleti/> (dne 27.7.2012)

SPÁČIL, Lubomír: Úkoly ozbrojených sil ČR na začátku 21. století. *Obrana a strategie* [on-line]. Dostupné z <http://www.defenceandstrategy.eu/cs/archiv/rocnik-2003/2-2003/ukoly-ozbrojenych-sil-cr-na-zacatku-21-stoleti.html#.UBGsIGF7ofg>, [cit. 26. července 2012].

Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU. Odborné zázemí KSČM (online) 15.7.2005. Přístupno z : <http://www.kscm.cz/politika-kscm/odborne-zazemi-kscm/bezpecnostni-a-branna-strategie/bezpecnostni-politika-a-integrovanny-zachranny-system/44967/spolecna-zahranicni-a-bezpecnostni-politika-eu?preiev=archiv> (dne 28.7.2012)

Společná zahraniční a bezpečnostní politika. české předsednictví v Radě EU (online) 2009. Dostupné z <http://www.eu2009.cz/cz/eu-policies/general-affairs-and-external-relations/european-security-and-defence-policy/spolecna-bezpecnostni-a-obranna-politika-605/index.html> (dne 25.7. 2012)

STEJSKAL, Libor. *Bezpečné Česko v bezpečné Evropě*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2007.

STRÍTECKÝ, Jiří: *Česká zahraniční politika. Mezi politickým (ne)zájmem a byrokratickou efektivitou*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

STRÍTECKÝ, Jiří: *Hledání českých zájmů. Mezinárodní bezpečnost*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2010.

TŮMA, Miroslav: *Obranná politika Československé a české politiky*. Praha: Ministerstvo obrany ČR, 2009.

Vojenská strategie. Ministerstvo obrany (online). 2008. Přístupno z <http://www.mocr.army.cz/scripts/detail.php?id=5195> (dne 28.7. 2012)

Volební program ČSSD pro volby 2006. ČSSD (online). Přístupno z : <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/volebni-program-cssd-pro-volby-2006/> (dne 27.7. 2012)

Volební program ČSSD pro volby 2010. ČSSD (online) 2010. Přístupno z: <http://www.cssd.cz/ke-stazeni/volebni-programy/velky-volebni-program-cssd-pro-volby-2010/> (dne 27.7. 2012)

Volební program KDU-ČSL pro roky 2006-2010. KDU-ČSL (online) 2006. Přístupno z : <http://www.kdu.cz/Dokumenty/Volby/2006/Volby-do-PSP-CR/Volebni-program-KDU-CSL-2006---2010.aspx> (dne 28.7.2012)

Volební program KDU-ČSL pro roky 2010-2014. KDU-ČSL (online) 2010. Přístupno z: <http://kdu.ecpaper.cz/#page=36-37> (dne 28.7.2012)

Volební program ODS pro volby 2006. ODS (online) 2006. Dostupný z : <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy> (dne 27.7. 2012)

Volební program ODS pro volby 2010. ODS (online) 2010. Dostupný z <http://www.ods.cz/politicky-program/volebni-programy> (dne 27.7.2012)

Volební program pro roky 2006-2010. KSČM (online). 2006. Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program> (dne 28.7. 2012)

Volební program pro roky 2010 - 2014. KSČM (online) 2010. Přístupno z: <http://www.kscm.cz/politika-kscm/volebni-program> (dne 28.7.2012)

WAISOVÁ, Šárka: *Česká zahraniční politika mezi principy a zájmy*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 2011.

WESSELS W., BOPP F: *The Institutional Architecture of CFSP after the Lisbon Treaty –Constitutional breakthrough or challenges ahead?*. Bruxelles: Challenge 2008

WODAK, R., MEYER M. *Methods of critical discourse analysis*. Londýn: SAGE, 2001

ZAHRADIL, Jan a kol. Manifest českého eurorealismu. (online) 2001. Dostupné z: http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/manifst_eurorealismu.pdf (dne 28.7.2012)

Zpráva o provádění Evropské bezpečnostní strategie: Zajišťování bezpečnosti v měnícím se světě, Evropská rada, [on-line] 11. prosince 2008. Dostupné

z http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressdata/CS/reports/104642.pdf [cit. 26. července 2012].

Zpráva o zahraniční politice České republiky za období 2006. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2007.

Zpráva o zahraniční politice České republiky za období 2007. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2008.

Zpráva o zahraniční politice České republiky za období 2008. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 2009.

